

**NUORTEN ULOS- JA SISÄÄNPÄIN SUUNTAUTUVA
ONGELMAKÄYTTÄYTYMINEN:
HENKILÖKESKEINEN NÄKÖKULMA**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

Sanna Fyrstén
Pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Kevät 2002

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Nuorten ongelmakäyttäytyminen.....	1
1.2. Suoritusstrategiat ja ongelmakäyttäytyminen.....	2
1.3. Itsetunto ja ongelmakäyttäytyminen	4
1.4. Koulusopeutuminen ja ongelmakäyttäytyminen	5
1.5. Perhevuorovaikutus ja ongelmakäyttäytyminen.....	5
1.6. Henkilökeskeinen näkökulma.....	7
1.7. Tutkimusongelmat	8
2. AINEISTO JA MENETELMÄT.....	9
2.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma	9
2.2. Mittarit.....	9
2.2.1. Ongelmakäyttäytyminen.....	9
2.2.2. Suoritusstrategiat.....	12
2.2.3. Itsetunto	12
2.2.4. Koulusopeutuminen.....	12
2.2.5. Perhevuorovaikutus	13
2.2.6. Nuorten ja vanhempien arviot.....	13
3. TULOKSET	15
3.1. Sukupuolierot ongelmakäyttäytymisessä	15
3.2. Ongelmaryhmien vertailu ensimmäisellä mittauskerralla	15
3.2.1. Suoritusstrategiat ja ongelmaryhmä	16
3.2.2. Itsetunto ja ongelmaryhmä.....	18
3.2.3. Koulusopeutuminen ja ongelmaryhmä.....	19
3.2.4. Perhevuorovaikutus ja ongelmaryhmä	21
3.3. Ongelmaryhmien vertailu toisella mittauskerralla.....	24
3.4. Ongelmakäyttäytymisen pysyvyys	26

3.5. Ongelmakäyttämisen riskitekijät.....	26
3.5.1. Ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen ennustaminen	31
3.5.2. Sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen ennustaminen.....	32
3.5.3. "Moniongelmaisuuuden" ennustaminen.....	33
3.5.4. "Ongelmattomuuden" ennustaminen	33
4. POHDINTA.....	35
4.1. Eri asiat ovat ominaisia erilaisille ongelmakäyttäjille.....	35
4.2. Ongelmakäyttäminen on osa elämäkokonaisuutta	38
4.3. Ongelmat tulevat ja menevät - tai pysyvät	39
4.4. Tutkimusta koskevia rajoituksia	41
4.5. Ongelmakäyttämisessä yhdistyvät ihmisen toiminnan eri puolet.....	43
LÄHTEET.....	44

TIIVISTELMÄ

Nuorten ulos- ja sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen: henkilökeskeinen näkökulma

Tekijä: Sanna Fyrstén

Ohjaaja: Professori Jari-Erik Nurmi

Psykologian pro gradu –tutkielma

Kevät 2002

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos

48 sivua

Tutkimuksessa selvitettiin, miten erilaista ongelmakäyttäytymistä ilmentävien nuorten ryhmät eroavat toisistaan suoritusstrategioiden, itsetunnon, koulusopeutumisen ja perhevuorovaikutuksen suhteen. Lisäksi tutkittiin nuoren kouluun ja perheeseen liittyvien ominaisuuksien vaikutusta erityyppisen ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen. Tutkimusaineisto perustui Örebrossa vuosina 1998 ja 2000 toteutettuun pitkittäistutkimukseen. Ensimmäisellä tutkimuskerralla osallistujia oli 1266 (673 tyttöä, 593 poikaa; mediaani-ikä 14 vuotta) ja toisella 1059 (566 tyttöä, 493 poikaa; mediaani-ikä 16 vuotta). Kyselylomakkeet täyttäneet nuoret jaettiin ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen perusteella neljään ääriryhmään. Varianssianalyysiin perustuvien tulosten mukaan niillä nuorilla, joilla oli *sekä* ulos- *että* sisäänpäin suuntautuvia ongelmia, yhdistyivät kaikkein epäsuotuisimmat strategioihin, itsetuntoon, perheeseen ja koulunkäyntiin liittyvät ominaisuudet. Ongelmia vailla oleville nuorille ominaisia olivat sitä vastoin näistä suotuisimmat asiat. Pelkästään *joko* ulos- *tai* sisäänpäin suuntautuvia ongelmia ilmaiseville nuorille tyypilliset ominaisuudet olivat sopeutumisen kannalta osin myönteisiä ja osin kielteisiä. Hierarkiset logistiset regressioanalyysit osoittivat, että kouluun ja perheeseen liittyvien ominaisuuksien vaikutus ongelmakäyttäytymiseen vaihteli sen mukaan, minkä tyyppisiä ongelmia ennustettiin. Esimerkiksi ulospäin suuntautuvien ongelmien riskiä lisäsivät nuoren heikot suhteet opettajiin ja haluttomuus kertoa omista asioistaan vanhemmilleen. Sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä taas oli useimmin niillä nuorilla, joilla oli hyvät suhteet opettajiin, mutta jotka kuitenkin asennoituivat koulunkäyntiin kielteisesti.

Avainsanat: sukupuoli-erot, pysyvyys, suoritusstrategiat, itsetunto, koulusopeutuminen, perhevuorovaikutus.

ABSTRACT

Adolescents' Externalizing and Internalizing Problem Behavior: a Person-Oriented Approach

The present study investigated how subgroups of adolescents differed from each other in their achievement strategies, self-esteem, school adjustment and family interaction. The subgroups were based on the level the participants reported externalizing and internalizing symptoms. In addition, the impacts of school adjustment and family attributes on different types of adjustment problems were examined. The study was part of a longitudinal study carried out in Örebro in 1998 and 2000. In the first phase 1266 (673 girls, 593 boys; median age 14) and in the second phase 1059 (566 girls, 493 boys; median age 16) participants filled in the questionnaires. The results showed that participants who exhibited *both* externalizing *and* internalizing problems had the most unfavourable combination of factors concerning achievement strategies, self-esteem, school and family, whereas those who displayed no problem behavior were characterized by the most beneficial constellation of these factors. Attributes characterizing those adolescents who exhibited *either* externalizing *or* internalizing problems were partly positive and partly negative with respect to adjustment. Hierarchical logistic regression models indicated that the impacts of school and family factors on problem behavior varied depending on the specific kind of problems studied. For example, adolescents who did not tell their parents a lot about their whereabouts and who had poor teacher relationships were at higher risk of externalizing problems. Those participants, by contrast, who had good teacher relations, yet who disliked school, tended to show internalizing symptoms.

Key words: gender differences, stability, achievement strategies, self-esteem, school adjustment, family interaction.

1. JOHDANTO

Nuorten tekemät väkivallanteot ovat tulleet näyttävästi uutisoiduksi suomalaisissa tiedotusvälineissä viime aikoina. Myös nuorten päihteiden käyttö, pahoinvointi ja itsetuhoisuus kirvoittavat jatkuvasti huolestuneita kannanottoja julkisessa keskustelussa. Eri-laisten roolien kokeilemisen ja oman paikkansa etsimisen vaiheena nuoruus onkin monenlaisen riskikäyttäytymisen kulta-aikaa. Tämä kehitysvaiheeseen liittyvä alttius on kuitenkin aina kaksisuuntaista. Nuoruus on myös uusi alku ja toinen mahdollisuus, ja juuri se tekee tästä kehitysvaiheesta tutkimuksellisesti erityisen kiehtovan.

1.1 Nuorten ongelmakäyttäytyminen

Käyttäytymisen ongelmat jaotellaan perinteisesti kahteen: ulospäin (externalizing problems) ja sisäänpäin (internalizing problems) suuntautuvaan (Achenbach, 1982; Barber, Olsen, & Shagle, 1994; Zahn-Waxler, 1993). Ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen katsotaan kuuluvaksi esimerkiksi aggressiivisuus, päihteiden käyttö ja rikollisuus (Achenbach, 1982; Barber ym., 1994; Zahn-Waxler 1993). Sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä taas ovat emotionaaliset oireet, kuten masentuneisuus, ahdistuneisuus ja syrjäänvetäytyvyys (Achenbach, 1982; Barber ym., 1994; Deković, 1999; Zahn-Waxler 1993).

Lukuisissa tutkimuksissa on osoitettu, että pojilla ja miehillä on ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä useammin kuin tytöillä ja naisilla (Aunola, Stattin, & Nurmi, 2000a; Deković, 1999; Price & Lavercombe, 2000; Pulkkinen, 1996; Stattin & Magnusson, 1996; Zahn-Waxler, 1993; Zoccolillo, 1993). Sisäänpäin suuntautuvat ongelmat ovat puolestaan tyypillisiä naisille (Allgood-Merten, Lewinsohn, & Hops, 1990; Aunola ym., 2000a; Deković, 1999; Price & Lavercombe, 2000; Pulkkinen, 1995; Zahn-Waxler, 1993; Zoccolillo, 1993). Pojilla on ulospäin suuntautuvia ongelmia pienestä pitäen tyttöjä enemmän (Leadbeater, Kuperminc, Blatt, & Hertzog, 1999; Zahn-Waxler, 1993), kun taas sisäänpäin suuntautuvissa ongelmissa tyttöjen yliedustus tulee esiin vasta nuoruusvuosina (Allgood-Merten ym., 1990; Peterson, Savigiani, & Kennedy,

1991; Nolen-Hoeksema & Girgus, 1994). Tämän vuoksi nimenomaan nuorten ongelmakäyttäytymisen tutkiminen on tärkeää etenkin sukupuolierojen kehittymistä tarkasteltaessa.

Ongelmakäyttäytyminen on laaja ilmiö. Vaikka ulos- ja sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ovat käsitteinä erilliset, monilla nuorilla esiintyy kummankin tyyppisiä ongelmia (Zahn-Waxler, 1993) ja erilaiset nuorten ongelmakäyttäytymisen ilmentymät näyttävät olevan yhteydessä toisiinsa (Magnusson, 1988; Stattin & Magnusson, 1996; Rönkä, 1999a; Zahn-Waxler, 1993). Ongelmakäyttäytyminen on usein pitkän kehitysprosessin tulosta (Rönkä, 1999a; Stattin & Magnusson, 1996). Lisäksi siihen johtavat kehityspolut suojaavine ja riskitekijöineen ovat erilaisia eri yksilöille ja ryhmille (Cicchetti & Toth, 1998; Gjerde, 1995; Rönkä, 1999a; Stattin & Magnusson, 1996). Ongelmakäyttäytyminen muodostuu useiden osatekijöiden vuorovaikutuksessa (Gjerde, 1995; Stattin & Magnusson, 1996), ja sen syy-yhteydet ovat epäselviä (Lerner & Galambos, 1998). Ihmisen toiminnan eri puolet yhdistyvät ongelmakäyttäytymisen kehityksessä.

Koska nuorten ongelmakäyttäytymisen taustat näyttävät olevan varsin monenkirjavia, pyrin tässä tutkimuksessa ottamaan mahdollisimman laajan näkökulman aiheeseen. Tarkastelin useita eritasoisia ongelmakäyttäytymisen taustalla mahdollisesti vaikuttavia asioita, joista jokaisen on aiemmissa tutkimuksissa osoitettu olevan jollakin merkityksellisellä tavalla yhteydessä ongelmakäyttäytymiseen. Tarkastelun kohteena olivat nuoriin itseensä liittyvistä yksilötason tekijöistä suoritusstrategiat ja itsetunto sekä nuoren lähiympäristöön liittyen koulu-sopeutuminen ja perhevuorovaikutus.

1.2. Suoritusstrategiat ja ongelmakäyttäytyminen

Nuoruus on täynnä haasteita. Esimerkiksi koulutukseen tai töihin pääsy ja niissä selviytyminen edellyttävät useiden haasteellisten tilanteiden läpikäymistä. Ihmiset vastaavat eteensä tuleviin haasteisiin ja epäonnistumisen uhkiin eri tavoin. Tällaisia yksilölle tyypillisiä aiempiin kokemuksiin perustuvia ajattelu- ja toimintatapoja kutsutaan suoritusstrategioiksi (Nurmi & Salmela-Aro, 1992).

Suoritusstrategiat liittyvät ongelmakäyttäytymiseen ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin jotkut huonosti toimivat suoritusstrategiat saattavat Nurmen ja Salmela-Aron (1992)

mukaan altistaa yksilön toistuviin epäonnistumisiin ja itsetunnon kannalta kielteiseen palautteeseen. Heikko itsetunto ja toistuvien epäonnistumisen kokemusten aiheuttama turhautuminen saattavat edelleen - erityisesti nuorten kyseessä ollessa - purkautua ulostai sisäänpäin suuntautuvana ongelmakäyttäytymisenä. Toiseksi eräisiin epämielekkäisiin strategioihin itseensä sisältyy ongelmakäyttäytymiseen liittyviä piirteitä. Esimerkiksi joihinkin strategioihin kuuluva tehtävään liittymätön toiminta saattaa etenkin kouluympäristössä ilmetä ulospäin suuntautuvana häiriökäyttäytymisenä. Toinen epämielekkäiden strategioiden ominaisuus, passiivisuus, taas saattaa altistaa yksilön sisäisiin ongelmiin, kuten ahdistuneisuuteen tai sosiaaliseen vetäytyneisyyteen.

Psykologisessa ajattelu- ja toimintatapojen tutkimuksessa on kuvattu useita erilaisia strategiatyyppejä. Strategiat voidaan jakaa mielekkäisiin (adaptive) ja epämielekkäisiin (maladaptive) sen mukaan, lisäävätkö vai vähentävätkö ne onnistumisen todennäköisyyttä tilanteessa (Nurmi & Salmela-Aro, 1992). Toiminnan tehtäväkeskeisyys on Nurmen ja Salmela-Aron (1992) mukaan keskeinen mielekkäitä ja epämielekkäitä strategiatyyppejä erotteleva strategioiden ominaisuus. Mitä vähemmän henkilö suuntautuu tehtävän kannalta olennaiseen toimintaan, sitä pienempi on onnistumisen todennäköisyys (Nurmi & Salmela-Aro, 1992). Tehtävään liittymätön toiminta on yksi kolmesta tämän tutkimuksen strategiatekijästä. Kaksi muuta – epäonnistumisen ennakointi ja passiivisuus – liittyvät nekin keskeisellä tavalla epämielekkäisiin suoritusstrategioihin (Nurmi ym., 1995).

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että epämielekkäiden suoritusstrategioiden käyttö lisää ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Aunola ym., 2000a; Hurrellmann & Engel, 1992; Jones & Berglas, 1978; Nurmi, Salmela-Aro & Ruotsalainen, 1994; Nurmi, Onatsu, & Haavisto, 1995; Nurmi, 1997; Vazsonyi & Flannery, 1997). Huonosti toimivien strategioiden on todettu lisäävän myös sisäisiä ongelmia, erityisesti masentuneisuutta (Abramson, Seligman, & Teasdale, 1978; Aunola ym., 2000a; Cicchetti & Toth, 1998; Nurmi, 1997; Rosenhan & Seligman, 1984). Erilaisten ongelmakäyttäjien alaryhmien vertailua suoritusstrategioiden suhteen on nähty tärkeänä keinona ongelmien kehittymisen ymmärtämisen lisäämiseksi (Nurmi ym., 1994). Siitä huolimatta saatavilla ei juurikaan ole tietoa siitä, millaisiksi kokoonpanoiksi suoritusstrategiat yhdessä muiden asioiden kanssa muotoutuvat yksilötasolla ja miten nämä ongelmien muodostelmat eroavat erityyppistä ongelmakäyttäytymistä ilmentävillä

yksilöillä. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan lisäämään tällaista tietoa erityyppisen ongelmakäyttäytymisen ja suoritusstrategioiden yhteyksistä.

1.3. Itsetunto ja ongelmakäyttäytyminen

Huono itsetunto liittyy tiiviisti sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Itsetunto-ongelmat ovat depressiivisten oireiden lailla tyypillisiä tytöille (Nell & Ashton, 1996; Quatman & Watson, 2001), ja heikon itsetunnon on todettu altistavan nimenomaan naisia vaikeuksille (Rönkä, 1999a). Sen lisäksi, että huono itsetunto ja masentuneisuus korreloivat positiivisesti, huonon itsetunnon on myös havaittu ennustavan sisäänpäin suuntautuvia ongelmia (Aunola ym., 2000a; Cicchetti & Toth, 1998; Deković, 1999; Jessor, Bos, Vanderryn, Costa & Turbin, 1995; Rosenberg, Schooler, Schoenbach & Rosenberg, 1995; Russo, Green, & Knight, 1993). Itsetunnon ja masentuneisuuden yhteyksien on myös havaittu olevan vahvempia naisilla kuin miehillä (Russo ym., 1993).

Heikon itsetunnon yhteys ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen ei ole niin selkeä kuin sen yhteys sisäänpäin suuntautuviin ongelmiin (Aunola ym., 2000a; Deković, 1999). Heikon itsetunnon on todettu ennustavan erilaisia ulospäin suuntautuvia ongelmia (Jessor ym., 1995; Levy, 1997), mutta yhteydet voivat olla epäsuoria kulkien esimerkiksi kouluopeutumisen ja suoritusstrategioiden kautta (Aunola ym., 2000a). Heikko itsetunto lisää usein epämiellekkäiden suoritusstrategioiden käyttöä johtaen siten vaikeuksiin koulussa, mikä edelleen heijastuu nuoren ulospäin suuntautuvien ongelmien lisääntymisenä (Aunola ym., 2000a). Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen voidaan myös nähdä yhtenä itsekorostuksen muotona - tapana selviytyä huonosta itsearvostuksesta (Jessor ym. 1995; Rönkä, 1999b). Itsetunto ja suoritusstrategiat edustavat tässä tutkimuksessa ongelmakäyttäytymisen kannalta olennaisiksi havaittuja yksilötason tekijöitä.

1.4. Koulusopeutuminen ja ongelmakäyttäytyminen

Koulu on keskeinen osa nuorten elämää, oppimista ja sosiaalistumista jo sen vuoksi, että nuoret viettävät koulussa hyvin paljon aikaa. Siten myös erilaiset vaikeudet koulunkäynnissä liittyvät läheisesti nuoren ongelmakäyttäytymiseen. Nuoren kouluvaikeuksien ja ongelmakäyttäytymisen yhteydet ovat tulleet esiin monissa tutkimuksissa (esim. Aunola ym., 2000a; Cicchetti & Toth, 1998; Deković, 1999; Hinshaw, 1992; Jessor ym., 1995; Schulenberg, Wadsworth, O'Malley, Bachman, & Johnston, 1996; Vazsonyi & Flannery, 1997; Zahn-Waxler, 1993). Tutkimuksissa on tarkasteltu useita koulunkäyntiin liittyviä seikkoja, kuten sitoutumista koulunkäyntiin, motivaatiota, yleistä sopeutumista, koulunormien rikkomista ja koulumenestystä. Tutkimustulokset koskevat sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvia ongelmia, ja kouluun liittyviä asioita on tutkimuksissa pidetty niin ennustavina, välittävinä, suojaavina kuin riskitekijöinäkin. Tutkimusten runsaslukuisuudesta huolimatta saatavilla ei ollut paljoa sellaisia koulusopeutumista koskevia tutkimuksia, joissa olisi tutkittu sen yhteyksiä sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuviin ongelmiin yhtä aikaa.

Nuoren koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet voivat olla moninaisia aina heikosta koulumenestyksestä ja oppimisvaikeuksista koulupelkoihin ja kiusaamiseen. Tässä tutkimuksessa huomion kohteena oli nuoren koulusopeutuminen, jota tarkastelin kahdelta kannalta: millaiset suhteet nuorella oli opettajiin ja miten hän suhtautui koulunkäyntiin yleensä. Koulusopeutuminen liittyy kiinnostavalla tavalla sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Yhtäältä vaikeudet kouluun sopeutumisessa voidaan luokitella yhdeksi ulospäin suuntautuvien ongelmien ilmaisimeksi (Kerr & Stattin, 2000). Toisaalta on mahdollista, että nuoren kielteiset asenteet koulua kohtaan ja etäiset suhteet opettajiin heijastavat hänen emotionaalisia ongelmiaan.

1.5. Perhevuorovaikutus ja ongelmakäyttäytyminen

Perheen roolia nuorten ongelmakäyttäytymisen kehityksessä on tutkittu paljon (esim. Aunola, Stattin & Nurmi, 2000b; Deković, 1999; Kerr & Stattin, 2000; Kim, Hetherington & Reiss, 1999; Stattin & Kerr, 2000; Stattin & Magnusson, 1996; Stice & Barrera, 1995; Vazsonyi & Flannery, 1997). Tutkimuksissa on tarkasteltu monenlaisia

perheprosesseja. Esimerkiksi vanhemman ja lapsen suhteen laatu (esim. Deković, 1999; Kim ym., 1999; Vazsonyi & Flannery, 1997) ja erilaiset kasvatuskäytännöt (esim. Aunola ym., 2000b; Deković, 1999; Kerr & Stattin, 2000; Kim ym., 1999; Stice & Barrera, 1995; Vazsonyi & Flannery, 1997) ovat olleet mielenkiinnon kohteena. Tässä tutkimuksessa perheen roolia nuorten ongelmakäyttäytymisen kehityksessä pyrittiin valottamaan neljän eri seikan avulla. Kaksi näistä liittyi vanhempien tietämykseen nuoren asioista ja toiset kaksi vanhempien kontrolloivuuteen.

Useissa tutkimuksissa on havaittu, että mitä enemmän vanhemmat tietävät nuoren asioista, sitä vähemmän nuorella on sisäänpäin (Barber, 1996; Kerr & Stattin, 2000) ja ulospäin (Cohen & Rice, 1995; Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000) suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Vanhempien hyvän tietouden nuoren asioista on yleensä oletettu olevan vanhempien omien kyselyjen ja valvomisen tulosta (Kerr & Stattin, 2000). Tuoreissa tutkimuksissa (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000) on kuitenkin osoitettu, että nimenomaan nuoren oma halukkuus kertoa asioistaan on ensisijainen vanhempien tietämyksen lähde ja siten eniten vastuussa vanhempien tiedon yhteydestä nuoren ongelmien vähyyteen. Tässä tutkimuksessa vanhempien tietoutta tarkasteltiin kummaltakin puolelta: toinen vanhempien tietämyksen mittari (nuoren avoimuus) kuvasi nuoren omaa halua kertoa asioistaan ja toinen (vanhempien osallistuminen) vanhempien aktiivisia yrityksiä pysyä selvillä nuoren asioista.

Vanhempien aktiivinen pyrkimys asettaa nuorelle rajoja ja vaatimuksia on myös yhteydessä nuoren vähäisiin sopeutumisongelmiin (Kerr & Stattin, 2000; Stice & Barrera, 1995). Nuoriin kohdistuvaa vanhempien kontrolloivuutta voidaan sitäkin tarkastella kahdelta puolelta. Yhtäältä vanhempien kontrolloivuutta on luontevaa mitata vanhempien konkreettisina kontrolloivina tekoina. Toisaalta myös nuoren oma *kokemus* kontrolloiduksi tulemisesta riippumatta vanhempien konkreettisesta kontrolloivasta toiminnasta on keskeistä sen kannalta, millaisia vaikutuksia vanhempien kontrolloivuudella on nuoreen (Kerr & Stattin 2000). Barberin (1996) esitys, että vanhempien kontrolloivuus yhtäältä vähentää nuoren ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mutta toisaalta saattaa lisätä sisäänpäin suuntautuvia ongelmia, sai tukea Kerrin ja Stattinin (2000) löydöistä. Tässä tutkimuksessa vanhempien kontrolloivuutta tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta. Toinen kontrolloinnin mittari (vanhempien kontrolloivuus) kuvasi sitä, miten paljon vanhemmat asettivat rajoituksia ja vaatimuksia nuorelle ja toinen (tunne kontrolloituna olemisesta) taas kuvasi nuoren kokemusta psykologisesta kontrollista.

1.6. Henkilökeskeinen näkökulma

Henkilökeskeinen tutkimusote liittyy kiinteästi holistiseen, kokonaisvaltaiseen näkemykseen ihmisen kehityksestä. Näkökulma korostaa yksilön elämäntilanteen *kokonaisuuden* huomioimista (Magnusson, 1988; Bergman & Magnusson, 1997; Stattin & Magnusson, 1996). Tarkastelukulmana on yksilö, joka nähdään organisoituna, jatkuvasti ympäristönsä kanssa vuorovaikutuksessa toimivana ja kehittyvänä kokonaisuutena (Magnusson, 1988; Bergman & Magnusson, 1997; Stattin & Magnusson, 1996).

Stattinin ja Magnussonin (1996) mukaan henkilökeskeinen lähestymistapa on tarpeen erityisesti silloin, kun tarkasteltava ilmiö on - ongelmakäyttäytyminen lailla - paitsi laaja, myös pitkän kehitysprosessin tulosta. Sopeutumisongelmat eivät heidän mukaansa ole pelkästään yksilön ongelmia, vaan yksilön toiminnan eri ympäristöt liittyvät niihin tiiviisti. Samalla tavoin kokonaisvaltaisesta näkökulmasta tarkasteltuna yksi oire ei tee ongelmakäyttäytymistä, vaan kutakin sopeutumisongelman tyyppiä luonnehtii tietynlainen oireiden yhdistelmä (Magnusson, 1988; Stattin & Magnusson, 1996). Tämän vuoksi on olennaista tutkia, millaisia erilaisia ongelmien yhdistelmiä yksilötasolla on ja miten ne kehittyvät ajan myötä (Stattin & Magnusson, 1996).

Kokonaisvaltaiselle tutkimusotteelle tyypillinen kiinnostus erilaisiin ongelmien kokoonpanoihin yksilötasolla johdattaa tutkijan alaryhmäkohtaisiin analyyseihin. Kenties kaikkein tyypillisimmillään henkilösuuntautunutta strategiaa käytettäessä yksilöt ryhmitellään sisäisesti homogeenisiin alaryhmiin heidän muuttujaprofiiliensa samankaltaisuuden perusteella soveltamalla sopivia tilastollisia metodeja, kuten klusterianalyysia (Rönkä, 1999a). Tässä tutkimuksessa nuoret jaettiin osaryhmiin kahden muuttujan – ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen – perusteella (kuvio 1). Jakamalla tutkittavat alaryhmiin ongelmakäyttäytymisen mukaan pyrin saamaan ongelmakäyttäytymisestä laajemman ja siten myös tarkemman kuvan, kuin jos olisin tarkastellut heitä koko joukkona. Alaryhmäkohtainen tarkastelu saattaa tuoda näkyviin ilmiöitä, jotka suurempaa joukkoa tarkasteltaessa jäisivät huomaamatta.

1.7. Tutkimusongelmat

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin seuraavia tutkimusongelmia:

1. Millaisia sukupuolieroja nuorten ongelmakäyttäytymisessä on?
2. Miten ongelmakäyttäytymisen mukaan muodostetut eksternalisoidijien, internalisoidijien, moniongelmaisten ja ongelmattomien nuorten ryhmät eroavat toisistaan suoritusstrategioiden, itsetunnon, kouluopeutumisen ja perhevuorovaikutuksen suhteen?
3. Missä määrin nuorten ongelmakäyttäytyminen on pysyvää ja millaisia muutoksia siinä tapahtuu?
4. Miten nuoren kouluopeutuminen ja perhevuorovaikutus vaikuttavat erityyppisen ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen toisella tutkimuskerralla ja ovatko nämä yhteydet erilaisia tytöillä ja pojilla?

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma

Tutkimukseen osallistui yhteensä 1307 nuorta (685 tyttöä, 622 poikaa), ja se suoritettiin kahdessa vaiheessa vuosina 1998 ja 2000. Alkuperäisen otoksen muodostivat kaikki erään keskisuuren keskiruotsalaisen kunnan kahdeksaluokkalaiset ($n = 1279$), joista ensimmäiseen kyselyyn osallistui 1266 (673 tyttöä, 593 poikaa) ja toiseen 1059 (566 tyttöä, 493 poikaa) nuorta. Ensimmäiseen kyselyyn osallistuneista tavoitettiin toisella mittauskerralla 1018 nuorta. Tutkittavien mediaani-ikä oli ensimmäisellä tutkimuskerralla, kahdeksannen luokan syksyllä, 14 vuotta ja toisella mittauskerralla, yhdeksannen luokan keväällä, 16 vuotta. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkein, jotka täytettiin normaalin koulupäivän puitteissa. Kyselylomakkeet olivat samanlaiset molemmilla mitauskerroilla. Kaikki muuttajat standardoitiin ennen summamuuttujien laskemista.

2.2. Mittarit

2.2.1. Ongelmakäyttäytyminen

Sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen. Nuorten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä arvioitiin depressiivistä oirehtimista mittaavalla CES-D (Center for Epidemiological Studies, Radloff, 1977) –kyselylomakkeella. Siinä nuoria pyydettiin arvioimaan 20 väittämää neliportaisella asteikolla (1 = ei lainkaan, 4 = usein) sen mukaan, kuinka usein nuori oli edellisen viikon aikana kokenut väittämien kuvaamia oireita. Asteikon väittämät koskivat useita depressiivisen oirehtimisen puolia, kuten masentunutta mielialaa (esimerkiksi ”Olen tuntenut itseni masentuneeksi ja surulliseksi”), arvottomuuden, avuttomuuden ja toivottomuuden tunteita (esimerkiksi ”Minusta on tuntunut, etten ole yhtä hyvä kuin muut”) sekä somaattista oirehtimistä, esimerkiksi ruokahalun menetystä ja univaikeuksia (esimerkiksi ”Olen kadottanut ruokahaluni, tai

minulla ei vain ole ollut nälkä”). Reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna tälle asteikolle oli ensimmäisellä mittauskerralla 0.88. ja toisella 0.90.

Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen. Nuorten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen mittari tutkimuksessa oli Problem Behavior Scale for Adolescents (Stattin, 1997). Se muodostui 14 väittämästä, joita nuoret arvioivat viisiportaisella asteikolla (1 = Ei, sitä ei ole tapahtunut, 5 = Useammin kuin kymmenen kertaa). Väittämät koskivat nuorten lainvastaista toimintaa (esimerkiksi ”Oletko ottanut tavaroita kaupasta tai kioskista maksamatta?”), päihteiden käyttöä (esimerkiksi ”Oletko käyttänyt hasista [marihuanaa, kannabista]) ja normien vastaista käyttäytymistä (esimerkiksi ”Oletko tappellut kaupungilla?”). Cronbachin alfa mittarille oli 0.81. ensimmäisellä ja 0.89 toisella mittauskerralla.

Osaryhmien muodostaminen ongelmakäyttäytymisen mukaan. Tutkittavat jaettiin molemmilla mittauskerroilla neljään ääriryhmään (kuvio 1): niihin, joilla on ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (”eksternalisoijat”); niihin, joilla on sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (”internalisoijat”); niihin, joilla on kumpaakin ongelmakäyttäytymisen tyyppiä (”moniongelmaiset”) ja niihin, joilla ei ole kumpaakaan ongelmatyyppiä (”ongelmattomat”).

		Sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen	
		ON	EI OLE
Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen	ON	Moniongelmaiset	Eksternalisoijat
	EI OLE	Internalisoijat	Ongelmattomat

KUVIO 1. Nuorten ryhmittely tutkimustarkoitukseen ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen mukaan. Neljän ääriryhmän ulkopuolelle jääneet luokiteltiin kontrolliryhmään.

Eksternalisoijien ryhmään tulivat ne nuoret, joiden ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen mittarilla saadut arvot ylittivät koko aineiston 80 % fraktiilin, ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen arvot jäivät alle 80 % fraktiilin. Internalisoijien ryhmä muodostettiin vastaavalla tavalla päin vastoin. Kumpaakin ongelmatyyppiä 80 % fraktiilin rajalla ilmentävät päätyivät moniongelmaisten ryhmään. Ongelmatto-

mien nuorten ryhmä muodostettiin jakauman perusteella ääriyryhmänä (yli 55 % fraktiilin) niistä, joilla ei ole kumpaakaan ongelmakäyttäytymisen tyyppiä (80 %:n fraktiililla ryhmästä olisi tullut liian pieni vertailuihin). Viidennen ryhmän (kontrolliryhmä) muodostivat ne nuoret, jotka eivät kuuluneet muihin ryhmiin. Ongelmaryhmät jaettiin samalla tavalla sekä ensimmäiselle (taulukko 1) että toiselle (taulukko 2) mittauskerralle. Koska ryhmät muodostettiin eri mittauskerroilla kerätyistä muuttujista kumulatiivisten prosentiosuuksien perusteella, saattoi sama nuori kuulua toisella mittauskerralla eri ongelmaryhmään kuin ensimmäisellä.

TAULUKKO 1. Ongelmaryhmien frekvenssit ja suhteelliset osuudet *ensimmäisellä* tutkimuskerralla.

Ryhmä	Poikia		Tyttöjä		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Eksternalisoijat	119	76,3	37	23,7	156	13,3
Internalisoijat	36	22,9	121	77,1	157	13,4
Moniongelmaiset	36	46,2	42	53,8	78	6,6
Ongelmattomat	120	46,9	136	53,1	256	21,8
Kontrolliryhmä	229	43,5	298	56,5	527	44,9
Yhteensä	540	46,0	634	54,0	1174	100

TAULUKKO 2. Ongelmaryhmien frekvenssit ja suhteelliset osuudet *toisella* tutkimuskerralla.

Ryhmä	Poikia		Tyttöjä		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Eksternalisoijat	117	74,1	41	25,9	158	15,1
Internalisoijat	32	21,2	119	78,8	151	14,4
Moniongelmaiset	24	48,0	26	52,0	50	4,8
Ongelmattomat	120	50,6	117	49,4	237	22,6
Kontrolliryhmä	194	43,0	257	57,0	451	43,1
Yhteensä	487	46,5	560	53,5	1047	100

2.2.2. Suoritusstrategiat

Nuorten suoritusstrategioita arvioitiin SAQ-testillä (Strategy and Attribution Questionnaire; Nurmi, Salmela-Aro, & Haavisto, 1995). Mittari koostui 20 osiosta, joihin nuoren oli otettava kantaa asteikolla yhdestä neljään (1 = täysin eri mieltä, 4 = täysin samaa mieltä). Mittarin osiot jaettiin kolmeen alaskaalaan: (1) *epäonnistumisen ennakointi* (kuusi väittämää, esimerkiksi ”Kun kohtaan koulussa uuden tehtävän, pelkään usein, että se menee pieleen”) (2) *tehtävä-irrelevantti toiminta* (kahdeksan väittämää, esimerkiksi ”Jos jokin alkaa mennä pieleen, häivyn nopeasti johonkin muualle”) ja (3) *passiivisuus* (kuusi väittämää, esimerkiksi ”Jos edessä on vaikea tehtävä, huomaan usein, etten yritä tosissani”). Näiden alaskaalojen reliabiliteetit Cronbachin alfalla arvioituina olivat ensimmäisellä mittauskerralla (1) 0.85, (2) 0.81 ja (3) 0.75 sekä toisella tutkimuskerralla (1) 0.78, (2) 0.84 ja (3) 0.78.

2.2.3. Itsetunto

Nuorten itsetunnon arviointi perustui Rosenbergin (1965) kehittämään mittariin, joka kuvaa globaalisti itsearvostusta tai itsetuntoa ja on merkityksellinen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta (ks. Rosenberg ym., 1995). Käytetyssä lomakkeessa oli 10 väitettä (esimerkiksi ”Olet yleensä tyytyväinen itseesi” ja ”Osaat tehdä asioita yhtä hyvin kuin muutkin”), joihin nuoret ottivat kantaa asteikolla 1 (vahvasti eri mieltä) – 4 (vahvasti samaa mieltä). Cronbachin alfa itsetuntoasteikolle oli ensimmäisellä mittauskerralla 0.88 ja toisella 0.89.

2.2.4. Koulusopeutuminen

Nuorten koulusopeutumista arvioitiin 12 kysymyksellä, joita nuoret arvioivat viisitasoisella asteikolla. Viisi osiota oli tarkoitettu arvioimaan *nuorten asennoitumista kouluun* (esimerkiksi ”Pidätkö koulusta?”) ja seitsemän mittasi nuorten *suhteita opettajiin* (esimerkiksi ”Ovatko opettajat mielestäsi reiluja sinulle?”). Cronbachin alfat näille summamuuttujille olivat kouluun liittyville asenteille 0.80 ensimmäisellä ja 0.82 toisella

mittauskerralla sekä opettajasuhteille 0.85 ensimmäisellä ja 0.81 toisella mittauskerralla.

2.2.5. Perhevuorovaikutus

Perhevuorovaikutusta arvioitiin neljän osa-alueen suhteen: (1) *nuoren avoimuus*, (2) *vanhempien osallistuminen*, (3) *vanhempien kontrolloivuus* ja (4) *nuoren tunne kontrolloituna olemisesta*. Kaikkia osa-alueita mitattiin viidellä väittämällä, joita nuoret arvioivat viisitasoisella asteikolla (1 = ”aina” tai ”hyvin paljon”, 5 = ”tuskin koskaan” tai ”ei ollenkaan”). Lapsen *avoimuutta* arvioitiin esimerkiksi väittämällä ”Kuinka usein haluat tavallisesti kertoa vanhemmillesi koulusta (miten missäkin aineessa menee; suhteistasi opettajiin)?”. Vanhempien *osallistumista* arvioitiin kysymällä nuorilta, miten paljon vanhemmat kyselevät heiltä, heidän ystäviltaan ja näiden vanhemmilta heidän asioistaan (esimerkiksi ”Kuinka usein vanhempasi kysyvät sinulta, mitä vapaa-ajallasi on tapahtunut?”). Vanhempien *kontrolloivuutta* mitattiin pyytämällä nuoria arvioimaan väittämiä, kuten ”Jos olet jonakin iltana ollut ulkona todella myöhään, vaativatko vanhempasi, että selität mitä teit ja ketä tapasit?”. Nuorten *kontrolloituna olemisen tunnetta* arvioitiin esimerkiksi seuraavalla väittämällä: ”Saatko mielestäsi tarpeeksi vapautta vanhemmiltasi tehdä vapaa-ajallasi mitä haluat?”. Skaalojen Cronbachin alfa –reliabilitetit olivat avoimuudelle 0.78 (ensimmäisellä) ja 0.79 (toisella mittauskerralla), vanhempien osallistumiselle 0.70 ja 0.73, vanhempien kontrolloivuudelle 0.78 ja 0.82 sekä tunteelle kontrolloituna olemisesta 0.75 ja 0.80.

2.2.6. Nuorten ja vanhempien arviot

Myös nuorten vanhempia pyydettiin arvioimaan lastensa ulkoista ongelmakäyttäytymistä, suoritusstrategioita, kouluun liittyviä asenteita ja perhevuorovaikutusta. Koska vanhempien arviot sisäisistä ongelmista, itsetunnosta, opettajasuhteista ja kontrolloiduksi tulemisen kokemuksesta eivät olisi olleet mielekkäitä, päädyin johdonmukaisuuden ja selkeyden vuoksi käyttämään kaikissa muuttujissa ainoastaan nuorilta itseltään kerättyä aineistoa. Vanhempiin otettiin yhteyttä postitse, ja kyselylomakkeet erosi-

vat nuorten lomakkeista vain kieliassultaan siten, että kysymykset koskivat nuoren käyttäytymistä eri tilanteissa (esimerkiksi ”Onko lapsesi tapellut kaupungilla?”, ”Pitääkö hän koulunkäynnistä?”). Vanhempien ja lasten arviointien väliset korrelaatiot esitetään taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Nuorten ja vanhempien mittareiden korrelaatiot (Pearson).

	1. mittaus	2. mittaus
<i>Nuoren ongelmakäyttäytyminen</i>		
Ulospäin suuntautuva	0,43	0,32
<i>Suoritustrategiat</i>		
Epäonnistumisen ennakointi	0,55	0,52
Tehtävään liittymätön toiminta	0,40	0,44
<i>Kouluusopeutuminen</i>		
Kouluasenteet	0,57	0,57
<i>Perhevuorovaikutus</i>		
Avoimuus	0,41	0,47
Osallistuminen	0,33	0,34
Kontrollointi	0,30	0,36

Huom. Kaikki korrelaatiot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0.001$).

3. TULOKSET

3.1. Sukupuolierot ongelmakäyttäytymisessä

Ensimmäinen tutkimusongelmani oli, millaisia sukupuolieroja nuorten ongelmakäyttäytymisessä on. Tätä tarkastelin ristiintaulukoimalla viisiluokkaisen ongelmaryhmämuuttujan ja sukupuolen erikseen ensimmäisellä (taulukko 1) ja toisella (taulukko 2) mittauskerralla sekä tarkastelemalla ristiintaulukoinnin standardoituja jäännöksiä ja χ^2 -riippumattomuustestien tuloksia.

Tulokset osoittivat, että sukupuolen ja ongelmaryhmän välillä oli selkeä tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$) riippuvuus. Pearsonin χ^2 -testin tulos oli ensimmäisellä mittauskerralla 92.69 ja toisella 90.96. Pojat olivat riippumattomuusmalliin verrattuna yliedustettuina eksternalisoijissa (standardoitu jäännös ensimmäisellä mittauskerralla 5.6, toisella 5.1) ja tytöt internalisoijissa (standardoitu jäännös ensimmäisellä mittauskerralla 3.9, toisella 4.3). Tyttöjen ja poikien jakaantumisessa moniongelmaisten ja ongelmattomien ryhmään sekä kontrolliryhmään ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Koko aineistossa tyttöjä oli hieman poikia enemmän. Sukupuolten välisiä eroja suoritusstrategioissa, itsetunnossa, kouluopeutumisessa ja perheympäristössä sekä näiden yhteyksissä ongelmaryhmiin tarkastelen seuraavassa, toisen tutkimusongelman yhteydessä.

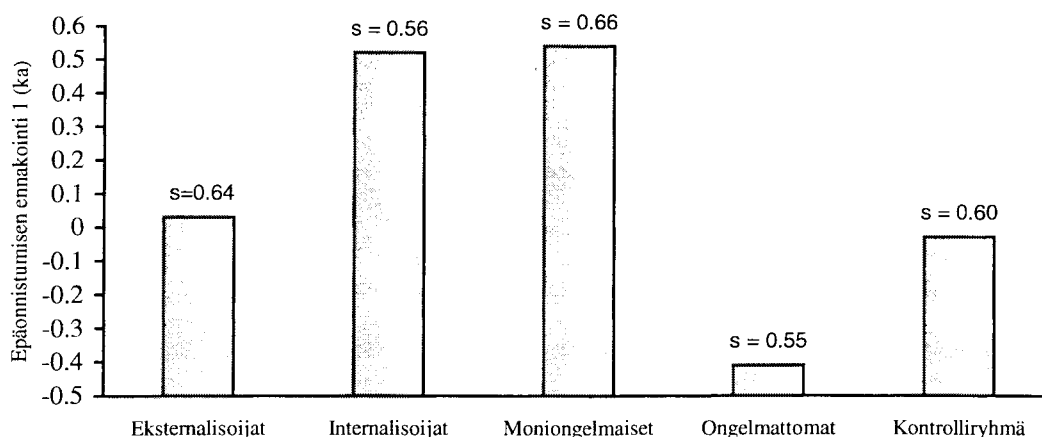
3.2. Ongelmaryhmien vertailu ensimmäisellä mittauskerralla

Toisena tutkimusongelmanani oli, miten eri tavalla ongelmiaan ilmaisevat nuoret eroavat toisistaan suoritusstrategioiden, kouluopeutumisen, perhevuorovaikutuksen ja itsetunnon suhteen. Tätä tarkastellakseni tein kyseisille muuttujille kaksisuuntaisen varianssianalyysin kullekin vuorollaan ja erikseen kummallekin mittauskerralle. Koska sama nuori saattoi toisella mittauskerralla kuulua eri ryhmään kuin ensimmäisellä, toistettujen mittauksen varianssianalyysi ei ollut mahdollinen. Ryhmittelevinä tekijöinä varianssianalyysissä olivat nuoren sukupuoli ja ongelmaryhmä. Ryhmien välisten erojen tilas-

tollisen merkitsevyyden tarkastelemiseen käytin Sheffen monivertailutestiä silloin, kun osaryhmien varianssit olivat likimain yhtäsuuria (Leveven testi > 0.05) ja Tamhanen monivertailutestiä silloin, kun oletus ryhmien varianssien yhtäsuuruudesta ei ollut voimassa.

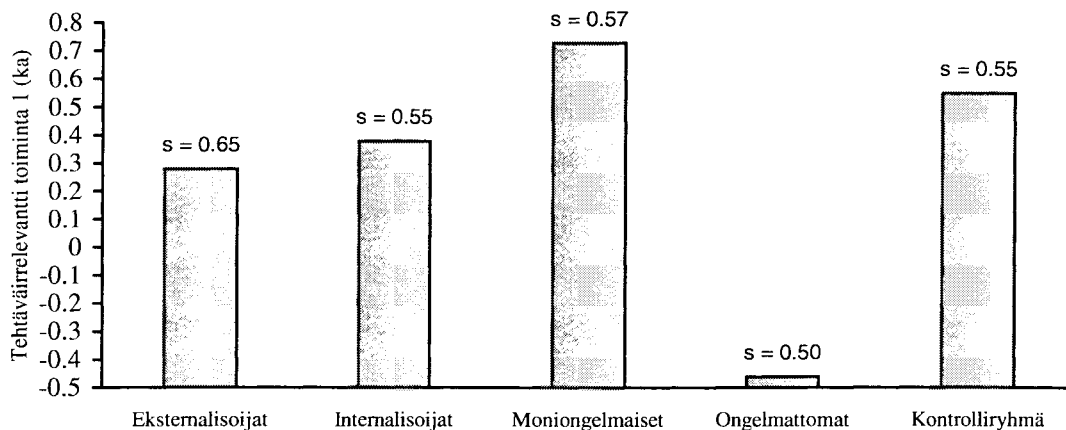
3.2.1. Suoritusstrategiat ja ongelmaryhmä

Epäonnistumisen ennakointi. Tulokset (kuvio 2) osoittivat, että eri ongelmaryhmät erosivat toisistaan epäonnistumisen ennakoinnin suhteen ($F(4, 1152) = 72.34, p < 0.001$). Moniongelmaiset ja internalisoijat raportoivat muita ryhmiä enemmän epäonnistumisen ennakointia. Vähiten sitä raportoivat käyttävänsä ongelmattomien ryhmään kuuluvat nuoret. Internalisoijilla epäonnistumisen ennakointia esiintyi eksternalisoijia enemmän. Kaikki muut ryhmien väliset erot olivat Scheffen monivertailutestin mukaan tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0.001$) paitsi eksternalisoijien ja kontrolliryhmän ($p = ns$) sekä internalisoijien ja moniongelmaisten ($p = ns$) väliset erot. Myös sukupuolella oli analyysissä tilastollisesti merkitsevää omavaikutusta ($F(1, 1152) = 4.77, p < 0.05$): tytöt ($ka = 0.07, s = 0.69$) raportoivat poikia ($ka = -0.07, s = 0.64$) enemmän epäonnistumisen ennakointia. Sukupuolen ja ongelmaryhmän välinen yhdysvaikutus-termi ei tullut tilastollisesti merkitseväksi analyysissä ($F(4, 1148) = 0.51, p = ns$).

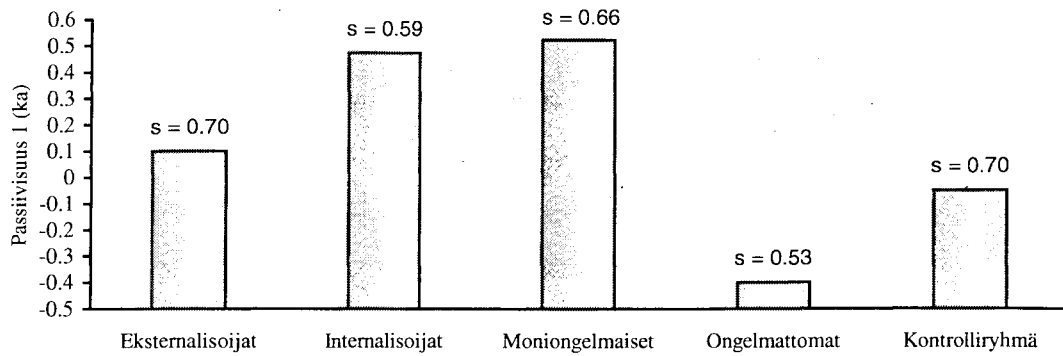
KUVIO 2. Epäonnistumisen ennakoinnin keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) eri ongelmaryhmissä ensimmäisellä mittauksella.

Tehtävään liittymätön toiminta. Tulosten mukaan (kuvio 3) ongelmaryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevää ($F(4, 1157) = 107.92, p < 0.001$) eroa myös siinä, miten paljon nuoret raportoivat tehtävään liittymätöntä toimintaa. Eniten tehtävään liittymätöntä toimintaa oli moniongelmaisten ryhmän nuorilla ja vähiten ongelmattomien ryhmään kuuluvilla. Internalisoijien ja eksternalisoijien välillä ei tilastollisesti merkitsevää eroa Tamhanen monivertailutestin mukaan ollut ($p = ns$). Tyttöjen ($ka = 0.02, s = 0.66$) ja poikien ($ka = -0.02, s = 0.63$) välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää eroa ($F(1, 1157) = 2.00, p = ns$) siinä, miten paljon he raportoivat tehtävään liittymätöntä toimintaa. Tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta ongelmaryhmän ja sukupuolen välillä ei ollut ($F(4, 1153) = 0.79, p = ns$).

KUVIO 3. Nuorten tehtävään liittymättömän toiminnan keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) ongelmaryhmän mukaan ensimmäisellä mittauskerralla.

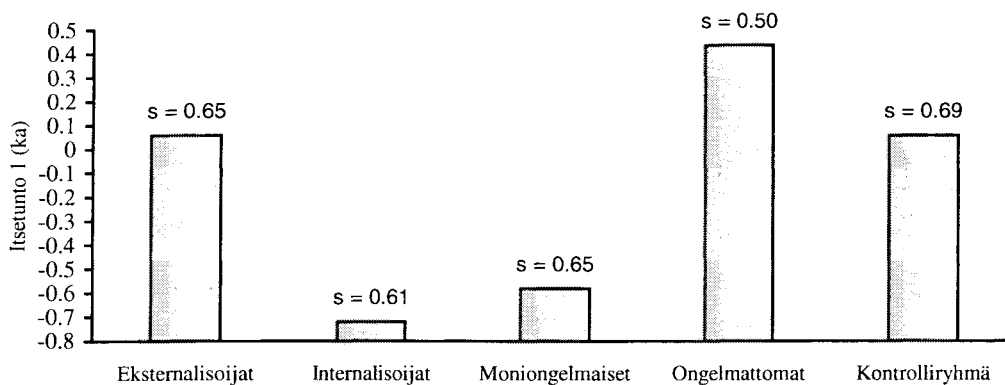
Passiivisuus. Tulosten mukaan (kuvio 4) ongelmaryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($F(4, 1145) = 69.49, p < 0.001$) myös passiivisuuden suhteen. Erot eivät monivertailutestin (Tamhane) mukaan olleet tilastollisesti merkitseviä eksternalisoijien ja kontrolliryhmän sekä internalisoijien ja moniongelmaisten välillä. Eniten passiivisuutta raportoivat moniongelmaisten ja internalisoijien ryhmien nuoret. Vähiten passiivista strategiaa ilmoittivat käyttävänsä ongelmattomien ryhmään kuuluvat. Tyttöjen ($ka = 0.00, s = 0.67$) ja poikien ($ka = 0.01, s = 0.65$) välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa passiivisuudessa ($F(1, 1145) = 2.02, p = ns$). Yhdysvaikutusta ongelmaryhmän ja sukupuolen välillä ei ilmennyt ($F(4, 1141) = 1.31, p = ns$).

KUVIO 4. Ensimmäisen mittauskerran passiivisuuden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) eri ongelmaryhmissä.

3.2.2. Itsetunto ja ongelmaryhmä

Eroja itsetunnossa ilmeni sekä ongelmaryhmien ($F(4, 1104) = 106.82, p < 0.001$) että sukupuolten ($F(1, 1104) = 16.39, p < 0.001$) välillä (kuvio 5). Ongelmattomien ryhmään kuuluvat nuoret arvioivat itsetuntonsa paremmaksi kuin muihin ryhmiin kuuluvat. Huonoimmaksi itsetuntonsa arvioivat internalisoijat ja moniongelmaiset, joiden välillä ei post hoc -tarkastelujen (Scheffe) mukaan ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Pojat ($ka = 0.13, s = 0.65$) arvioivat itsetuntonsa tyttöjä ($ka = -0.11, s = 0.70$) paremmaksi. Ryhmittelevien tekijöiden välillä ei ollut yhdysvaikutusta ensimmäisen mittauskerran itsetunnolle tehdyssä varianssianalyysissä ($F(4, 1100) = 0.60, p = ns$).

KUVIO 5. Ensimmäisen mittauksen itsetunnon keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) ongelmaryhmän mukaan.

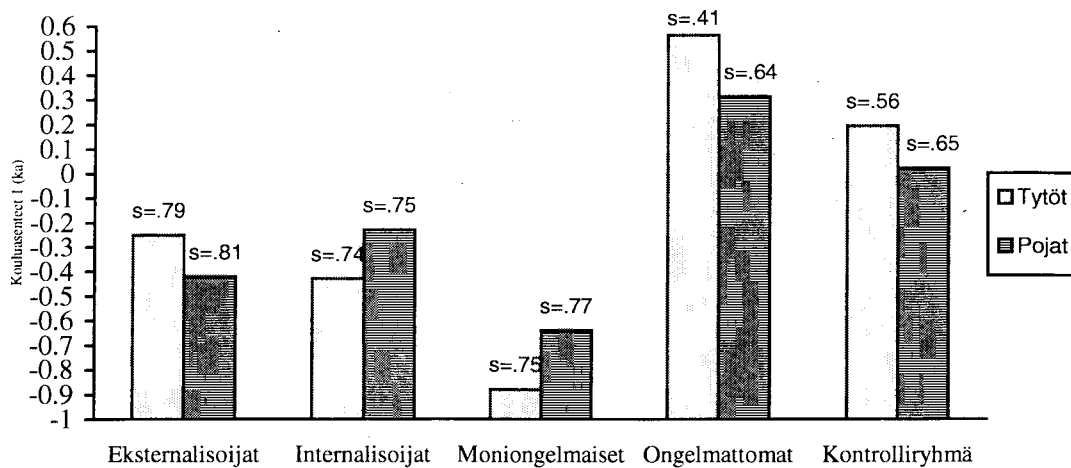
3.2.3. Koulusopeutuminen ja ongelmaryhmä

Asenteet koulua kohtaan. Sukupuolen ja ongelmaryhmän välinen yhdysvaikutustermi tuli tilastollisesti merkitseväksi varianssianalyysissa, jossa riippuvana muuttujana oli ensimmäisen mittauskerran koulua koskevat asenteet ($F(4, 1148) = 4,00, p < 0.01$; kuvio 6). Tutkiakseni yhdysvaikutusta tarkemmin tein ensin yksisuuntaiset varianssianalyysit (ryhmittelevänä muuttujana ongelmaryhmä, riippuvana muuttujana asennoituminen koulua kohtaan) tytöille ja pojille erikseen. Sen jälkeen tarkastelin sukupuolten välisiä eroja kouluun liittyvissä asenteissa riippumattomien otosten t-testeillä erikseen kussakin ongelmaryhmässä.

Kummallekin sukupuolelle erikseen tehdyistä yksisuuntaisista varianssianalyyseista tuli ilmi, että sekä pojilla ($F(4, 526) = 23,23, p < .001$) että tytöillä ($F(4, 622) = 74,18, p < 0.001$) oli tilastollisesti merkitseviä eroja kouluun liittyvissä asenteissa ongelmaryhmän mukaan, mutta keskiarvoerojen tilastollisessa merkitsevyydessä oli eroja sukupuolten välillä. Monivertailutestien (Tamhane) mukaan *tytöillä* erosivat tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0.05$) toisistaan kaikki muut ryhmät paitsi internalisoijat ja eksternalisoijat. Positiivisimmin koulua kohtaan asennoituivat tytöistä ongelmattomien ryhmään kuuluvat, huonoiten taas moniongelmaiset nuoret. *Pojilla* tilastollisesti merkitseviä eroja oli vähemmän. Ongelmattomien ryhmä erosi kaikista muista ryhmistä, ja kontrolliryhmä erosi sekä eksternalisoijista että moniongelmaisista. Pojistakin ongelmattomien ryhmään kuuluvilla oli myönteisimmät asenteet koulua kohtaan. Kielteisimmän koulun suhtautuivat pojista moniongelmaisiiin, eksternalisoijiin ja internalisoijiin luokitelluksi tulleet nuoret, joiden välillä merkitseviä eroja ei ollut.

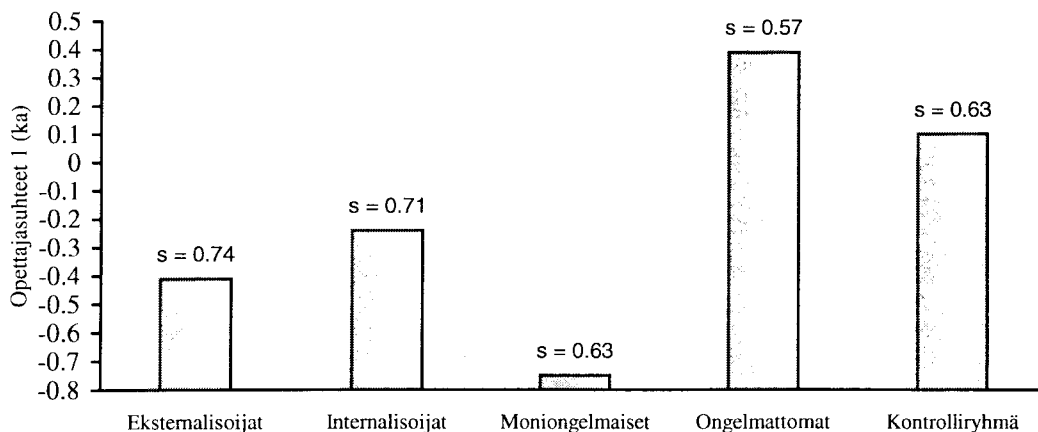
Riippumattomien otosten t-testien tulosten mukaan sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitseviä keskiarvoeroja vain kahdessa ryhmässä: ongelmattomilla ($t = -3.74, p < 0.001$) ja kontrolliryhmässä ($t = -3.25, p < 0.01$). Muiden osaryhmien sisällä tyttöjen ja poikien keskiarvot eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Niissä ryhmissä, joissa eroa oli, tytöt raportoivat myönteisempiä asenteita koulua kohtaan kuin pojat. Kaikkiaan positiivisimmin koulua kohtaan asennoituvat siis ongelmattomien ryhmän tytöt ja negatiivisimmin moniongelmaisten tytöt.

KUVIO 6. Kouluun liittyvät asenteet ensimmäisellä mittauskerralla ongelmaryhmän ja sukupuolen mukaan. Varianssianalysissa havaittiin yhdysvaikutus sukupuolen ja ongelmaryhmän välillä.

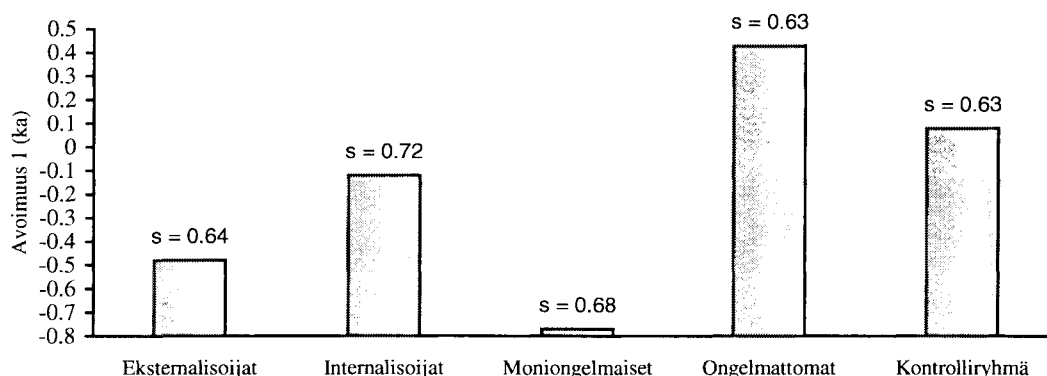
Suhteet opettajiin. Ongelmaryhmien välillä oli eroa myös siinä, miten myönteiseksi tai kielteiseksi he arvioivat suhteensa opettajiin ($F(4, 1153) = 72.11, p < 0.001$; kuvio 7). Ongelmattomien ryhmään kuuluvilla nuorilla oli muita ryhmiä paremmat opettajasuhteet. Huonoimmiksi opettajasuhteensa arvioivat moniongelmaiset. Scheffen moni-vertailutestin mukaan kaikki muut ryhmien väliset keskiarvoerot olivat tilastollisesti merkitseviä paitsi ero internalisoijien ja eksternalisoijien välillä. Tyttöjen ($ka = 0.03, s = 0.70$) ja poikien ($ka = -0.04, s = 0.74$) välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää eroa opettajasuhteissa ($F(1, 1153) = 0.18, p = ns$). Yhdysvaikutusta sukupuolen ja ongelmaryhmän välillä ei ollut ($F(4, 1149) = 1.14, p = ns$).

KUVIO 7. Ensimmäisen mittauskerran opettajasuhteiden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) eri ongelmaryhmissä.

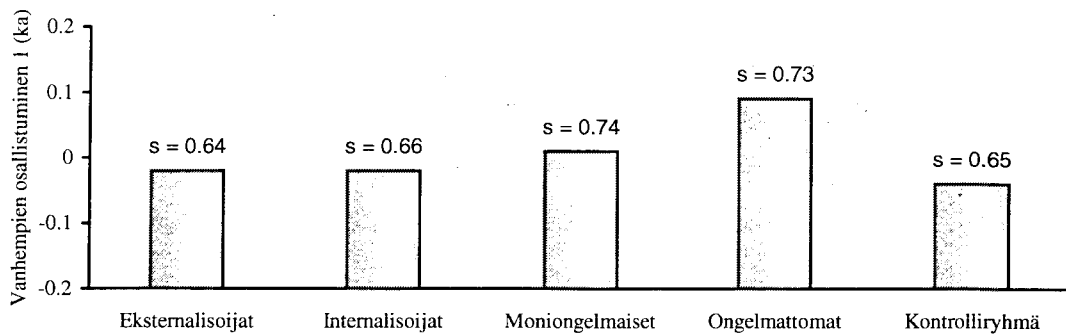
3.2.4. Perhevuorovaikutus ja ongelmaryhmä

Avoimuus. Sekä sukupuolella ($F(1, 1147) = 20.49, p < 0.001$) että ongelmaryhmällä ($F(4, 1147) = 76.12, p < 0.001$) oli tilastollisesti merkitsevää omavaikutusta avoimuuden keskiarvotarkasteluissa (kuvio 8). Tyttöjen perheissä ($ka = 0.11, s = 0.74$) oli enemmän avoimuutta kuin poikien perheissä ($ka = -0.12, s = 0.70$). Ongelmaosaryhmittäin katsottuna ongelmatomien perheissä avoimuutta oli eniten ja moniongelmaisten perheissä vähiten. Toiseksi eniten avoimuutta oli kontrolliryhmäläisten perheissä ja toiseksi vähiten eksternalisoidijien perheissä. Monivertailutestin (Scheffe) mukaan kaikki ongelmaryhmien väliset erot tulivat tilastollisesti merkitseviksi. Tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta ei ensimmäisen mittauskerran avoimuudelle tehdyissä kaksisuuntaisessa varianssianalyyseissä ilmennyt ($F(4, 1143) = 1.66, p = ns$)

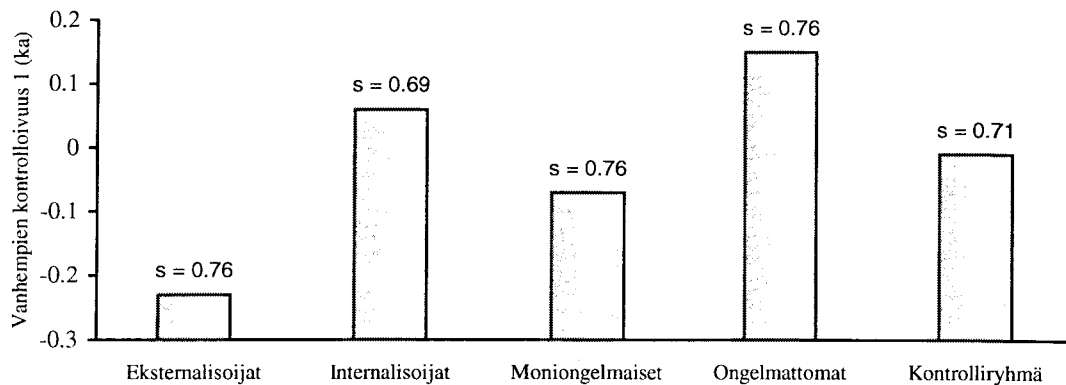
KUVIO 8. Ensimmäisen mittauksen avoimuuden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) ongelmaryhmän mukaan.

Vanhempien osallistuminen. Vanhempien osallistuminen oli ainoa ensimmäisen mittauskerran muuttuja, jonka suhteen ongelmaryhmät eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (kuvio 9). Ongelmaryhmän vaikutus oli vain viitteellinen ($F(4, 1151) = 2.18, p < 0.10$), eivätkä mitkään ongelmaryhmien väliset erot olleet Scheffen monivertailutestin mukaan merkitseviä. Sukupuolella sen sijaan oli tilastollisesti merkitsevää omavaikutusta tehdyissä analyyseissä ($F(1, 1151) = 30.50, p < 0.001$). Tyttöjen perheissä ($ka = 0.09, s = 0.67$) vanhemmat osallistuvat nuorten raportoinnin mukaan enemmän kuin poikien perheissä ($ka = -0.12, s = 0.67$). Yhdysvaikutus ei tullut tilastollisesti merkitseväksi tässä analyyseissä ($F(4, 1147) = 0.89, p = ns$).

KUVIO 9. Ensimmäisen tutkimuskerran vanhempien osallistumisen keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) ongelmaryhmän mukaan.

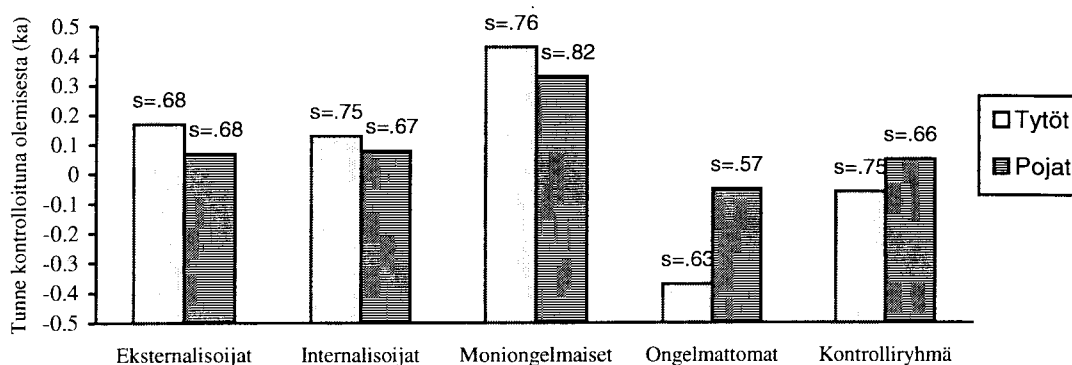
Vanhempien kontrolloivuus. Sekä sukupuolella ($F(1, 1137) = 22.07, p < 0.001$) että ongelmaryhmällä ($F(4, 1137) = 4.97, p < 0.01$) oli tilastollisesti merkitsevää omavaiikutusta nuorten arvioiman vanhempien kontrolloivan käytöksen suhteen (kuvio 10). Tytöt ($ka = 0.11, s = 0.72$) raportoivat poikia ($ka = -0.13, s = 0.72$) enemmän vanhempiensa kontrolloivuutta. Post hoc -tarkasteluissa (Scheffe) eroja löytyi eksternalisoijien ja internalisoijien, eksternalisoijien ja ongelmatomien sekä eksternalisoijien ja kontrolliryhmän välillä. Viitteellisesti merkitseviä ($p < 0.10$) olivat erot ongelmatomien ja kontrolliryhmän välillä. Ongelmatomien ja internalisoijien ryhmiin kuuluvat nuoret raportoivat eniten vanhempiensa kontrolloivuutta. Vähiten sitä raportoivat eksternalisoijiin ja moniongelmaisiin luokitelluksi tulleet nuoret. Sukupuolen ja ongelmaryhmän välinen yhdysvaikutustermi ei tullut tilastollisesti merkitseväksi tässä varianssianalysissä ($F(4, 1133) = 0.31, p = ns$).

KUVIO 10. Ensimmäisen mittauksen vanhempien kontrolloivuuden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (s) eri ongelmaryhmissä.

Tunne kontrolloituna olemisesta. Sukupuolen ja ongelmaryhmän välinen yhdysvaikutus oli tilastollisesti merkitsevä tässä varianssianalysissa ($F(4, 1150) = 3.01, p < 0.05$; kuvio 11). Tutkiakseni yhdysvaikutusta tarkemmin tein ensin yksisuuntaiset varianssianalyysit (ryhmittelevänä muuttujana ongelmaryhmä, riippuvana nuoren tunne kontrolloituna olemisesta) kummallekin sukupuolelle erikseen ja sitten sukupuolierojen selvittämiseksi riippumattomien otosten t-testit erikseen kussakin ongelmaryhmässä.

Yksisuuntaisten varianssianalyysien tulosten mukaan sekä pojilla ($F(4, 527) = 2.42, p < 0.05$) että tytöillä ($F(4, 623) = 14.16, p < 0.001$) oli tilastollisesti merkitseviä eroja kontrolloiduksi tulemisen tunteessa ongelmaryhmien välillä, mutta erojen tilastolliset merkitsevyydet olivat erilaiset. Eri ongelmaryhmiin kuuluvat *pojat* eivät juurikaan eronneet toisistaan sen suhteen, miten paljon he tunsivat itsensä kontrolloiduksi. Monivertailutestien (Scheffe) mukaan pojilla oli ainoastaan yksi viitteellisesti merkitsevä ($p < .10$) ryhmien välinen ero moniongelmaisten ja ongelmatomien välillä. *Tytöillä* tilastollisesti merkitseviä ($p < 0.05$) olivat moniongelmaisten ja kontrolliryhmän välinen ero sekä ongelmatomien ryhmän keskiarvon ero kaikkiin muihin ryhmiin nähden. Tytöistä eniten kontrolloiduksi itsensä tunsivat moniongelmaiset, eksternalisoijat ja internalisoijat, vähiten taas ongelmatomat. T-testien tulosten mukaan sukupuolten välillä oli merkitseviä keskiarvoeroja ainoastaan ongelmatomien ryhmässä. Ongelmatomien ryhmän pojat tunsivat itsensä enemmän kontrolloiduksi kuin saman ryhmän tytöt. Kaikkiaan eniten kontrolloiduksi tulemisen tunnetta raportoivat ensimmäisellä mittauskerralla moniongelmaisten ryhmän tytöt ja vähiten ongelmatomien tytöt.

KUVIO 11. Nuoren tunne kontrolloituna olemisesta ensimmäisellä mittauskerralla ongelmaryhmän ja sukupuolen mukaan. (Yhdysvaikutus varianssianalysissa).

3.3. Ongelmaryhmien vertailu toisella mittauskerralla

Saadakseni toisen tutkimusongelmani kokonaan selvitettyksi tein myös toisen mittauskerran muuttujille edellä kuvattuja kaksisuuntaisia varianssianalyyseja vastaavat käsittelyt. Post hoc -tarkastelujen ja yhdysvaikutustermin poistamisen suhteen toimin samoin kuin edellä. Myös tulokset olivat lähes samanlaiset kuin ensimmäisen mittauskerran muuttujille tehdyissä analyyseissa.

Suoritusstrategiat. Suoritusstrategioiden osalta tulokset olivat pääpiirteissään samanlaiset kuin ensimmäisen mittauskerran vastaaville muuttujille tehdyissä analyyseissa. Passiivisuuden sukupuoliero tosin kääntyi toisinpäin: toisen mittauskerran muuttujalle tehdyssä analyysissä pojilla ($ka = 0.03$, $s = 0.72$) olikin tyttöjä ($ka = -0.03$, $s = 0.66$) enemmän passiivisuutta. Lisäksi ryhmien välisten erojen merkitsevyydessä ja yksittäisissä parametrien estimaateissa oli vähäisiä eroja.

Itsetunto. Ensimmäisen ja toisen mittauskerran itsetunnolle tehdyissä varianssianalyyseissa ei ollut huomattavia eroja.

Kouluopeutumisen. Toisen mittauskerran *kouluasenteita* koskevat tulokset erosivat ensimmäisen mittauskerran vastaavista tuloksista siten, että tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta ongelmaryhmän ja sukupuolen välillä kouluun liittyvissä asenteissa ei nyt, toisin kuin ensimmäisellä kerralla, ollut ($F(4, 1029) = 0.39$, $p = ns$). Eri ongelmaryhmien välillä oli eroja asenteissa koulua kohtaan ($F(4, 1033) = 78.68$, $p < 0.001$). Ongelmattomat ($ka = 0.49$, $s = 0.56$) raportoivat muita ryhmiä myönteisempiä asenteita, ja moniongelmaisilla olivat kielteisimmät asenteet koulua kohtaan ($ka = -0.90$, $s = .88$). Eksternalisoiden ($ka = -0.38$, $s = 0.78$) ja internalisoiden ($ka = -0.31$, $s = 0.64$) väliset keskiarvoerot eivät Tamhanen monivertailutestien mukaan tulleet tilastollisesti merkitseviksi.

Myös sukupuolella oli omavaikutusta toisen mittauskerran kouluasenteita koskevassa varianssianalyyseissa ($F(1, 1033) = 14.62$, $p < 0.001$). Tyttöjen asenteet koulua kohtaan ($ka = 0.08$, $s = 0.72$) olivat positiivisempia kuin poikien ($ka = -0.08$, $s = 0.72$). Tällä kertaa sukupuolierot koskivat kaikkia ryhmiä yleisesti, eivätkä vain ongelmattomien ryhmää ja kontrolliryhmää, kuten ensimmäisen mittauskerran muuttujille tehdyssä analyyseissa.

Toisen mittauskerran *opettajasuhteita* koskevien varianssianalyyseiden tulokset erosivat hieman ensimmäisen mittauskerran vastaavista tuloksista. Ongelmaryhmän vaikutuksen

osalta tulokset olivat muuten samanlaiset, mutta ryhmien välisten erojen tilastollisissa merkitsevyyksissä oli hieman eroa. Sukupuolierojen osalta tulokset olivat enemmän erilaisia. Ensimmäisellä mittauskerralla eroa tyttöjen ja poikien välillä ei opettajasuhteissa ollut, kun taas toisella tytöt ($ka = 0.08$, $s = 0.66$) arvioivat suhteensa opettajiin tilastollisesti merkitsevästi ($F(1, 1034) = 4.01$, $p < 0.05$) poikia ($ka = -0.08$, $s = 0.76$) paremmiksi.

Perhevuorovaikutus. Toisen mittauskerran *avoimuudelle* ja *vanhempien kontrolloivuudelle* tehtyjen varianssianalyysien tulokset olivat samanlaisia kuin ensimmäisen mittauksen vastaavat tulokset lukuun ottamatta joitakin vähäisiä eroja ryhmien välisten keskiarvoerojen merkitsevyydessä.

Vanhempien osallistumisessa toisen mittauskerran tulokset erosivat ensimmäisen mittauskerran tuloksista enemmän. Toisin kuin ensimmäisen mittauskerran muuttujille tehdyssä analyysissä eroja oli nyt paitsi sukupuolten ($F(1, 1027) = 30.97$, $p < .001$) myös ongelmaryhmien, tarkemmin sanottuna moniongelmaisten ($ka = -0.26$, $s = 0.64$) ja ongelmatomien ($ka = 0.06$, $s = 0.72$), välillä ($F(4, 1027) = 3.05$, $p < .05$).

Toisen mittauskerran *kontrolloituna olemisen tunnetta* koskevan varianssianalyysin tulokset poikkesivat ensimmäisen mittauskerran muuttujille tehdystä analyysistä siten, että sukupuolen ja ongelmaryhmän välinen yhdysvaikutustermi ei nyt tullut tilastollisesti merkitseväksi ($F(4, 1030) = 0.97$, $p = ns$). Sukupuolet eivät eronneet toisistaan kontrolloituna olemisen tunteessa ($F(1, 1034) = 2.66$, $p = ns$). Ongelmaryhmällä sen sijaan oli omavaikutusta ($F(4, 1034) = 21.07$, $p < .001$). Eniten tunnetta kontrolloituna olemisesta raportoivat moniongelmaiset ($ka = 0.43$, $s = 0.76$), internalisoijat ($ka = 0.20$, $s = 0.82$) ja eksternalisoijat ($ka = 0.13$, $s = 0.74$). Vähiten kontrollin alaisena tunsivat olevansa ongelmatomien ryhmän ($ka = -0.33$, $s = 0.62$) nuoret. Tamhanen monivertailutestin mukaan tilastollisesti merkitseviä ($p < 0.05$) olivat ensinnäkin moniongelmaisten ja kontrolliryhmän ($ka = -0.01$, $s = 0.72$) välinen ero ja toiseksi ongelmatomien ryhmän keskiarvon ero kaikkiin muihin ryhmiin verrattuna. Lisäksi internalisoijien ja kontrolliryhmän välinen ero oli viitteellisesti merkitsevä ($p < 0.10$).

3.4. Ongelmakäyttötymisen pysyvyys

Kolmas tutkimusongelma koski ongelmakäyttötymisen pysyvyyttä. Tätä kysymystä lähestyin ristiintaulukoimalla kummallekin mittauskerralle muodostetut viisiluokkaiset ongelmaryhmämuuttajat keskenään (taulukko 4). Pysyvyyttä arvioin laskemalla ongelmaryhmiin kuulumisen todelliset ja teoreettiset frekvenssit sekä niiden pohjalta standardoidut jäännökset. Suurinta pysyvyys oli ongelmatomien ryhmässä ja kontrolliryhmässä, joissa vähän yli puolet ensimmäisellä mittauskerralla niihin luokitelluista tutkitavista kuului samaan ryhmään vielä toisellakin mittauskerralla. Siirtyvyys sen sijaan oli suurinta moniongelmaisten ryhmässä. Suurin osa siihen ensimmäisellä mittauksella luokitelluista nuorista kuului uusintamittauksessa johonkin muuhun ryhmään.

Siirtymätaulukon avulla tarkastelin myös nuorten ongelmakäyttötymisessä tapahtuvia muutoksia. Ensimmäisen mittauskerran *eksternalisoijista* siirtyi toisen mittauskerran internalisoijiin ja ongelmatomiin vähemmän nuoria kuin riippumattomuusmallin mukaan pitäisi. Samoin *internalisoijista* siirtyi eksternalisoijiin ja ongelmatomiin odotusarvoihin verrattuna vähän tutkittavia. *Moniongelmaisista* riippumattomuusmalliin nähden vähän nuoria siirtyi ongelmatomiin ja kontrolliryhmään, odotettua enemmän taas eksternalisoijiin. *Ongelmatomista* odotettua vähemmän nuoria siirtyi eksternalisoijiin, internalisoijiin ja moniongelmaisiiin.

3.5. Ongelmakäyttötymisen riskitekijät

Neljäs tutkimusongelma koski nuoren kouluopeutumisen ja perhevuorovaikutuksen vaikutusta erilaiseen ongelmakäyttötymiseen. Kolmannen tutkimusongelman yhteydessä ongelmakäyttötymisen tyyppi osoittautui varsin pysyväksi. Muutoksia nuorten ongelmien ilmiasussa kuitenkin tapahtui tutkimallani aikavälillä. Hierarkisten logististen regressioanalyysien avulla pyrin selvittämään, miten nuoren kouluopeutuminen ja perhevuorovaikutus vaikuttivat siihen, millaista ongelmakäyttötymistä nuorella toisella mittauskerralla oli. Selitettävänä muuttujina näissä analyyseissa olivat nuoren ongelmakäyttötymisen ilmenemismuotoa toisella mittauskerralla kuvaavat kaksiluokkaiset muuttujat (1 = kuuluu tiettyyn ongelmaryhmään eli eksternalisoijiin, internalisoijiin, moniongelmaisiiin tai ongelmatomiin; 0 = ei kuulu kyseiseen ryhmään).

TAULUKKO 4. Ongelmaryhmien siirtymätaulukko: ongelmaryhmästä toiseen siirtymisen todelliset (f) ja odotetut frekvenssit sekä standardoidut jäännökset.

<i>Ensimmäisen mittauskerran ongelmaryhmät</i>	<i>Toisen mittauskerran ongelmaryhmät</i>					Yhteensä
	1.	2.	3.	4.	5.	
1. Eksternalisoijat (f)	54	6	8	5	42	115
Odotettu frekvenssi	16,5	17,3	5,2	26,1	49,9	
Standardoitu jäännös	9,3	-2,7	1,2	-4,1	-1,1	
2. Internalisoijat (f)	7	51	10	9	52	129
Odotettu frekvenssi	18,5	19,4	5,8	29,3	55,9	
Standardoitu jäännös	-2,7	7,2	1,7	-3,8	-0,5	
3. Moniongelmaiset (f)	16	12	11	0	11	50
Odotettu frekvenssi	7,2	7,5	2,3	11,4	21,7	
Standardoitu jäännös	3,3	1,6	5,8	-3,4	-2,3	
4. Ongelmattomat (f)	8	14	1	121	80	224
Odotettu frekvenssi	32,1	33,7	10,1	50,9	97,1	
Standardoitu jäännös	-4,3	-3,4	-2,9	9,8	-1,7	
5. Kontrolliryhmä (f)	51	60	13	81	227	432
Odotettu frekvenssi	61,8	65,0	19,6	98,2	187,4	
Standardoitu jäännös	-1,4	-0,6	-1,5	-1,7	2,9	
Yhteensä (f)	136	143	43	216	412	950

Huom. Alle -1,96 ja yli 1,96 olevat standardoidut jäännökset ovat viiden prosentin merkitsevyystasolla tilastollisesti merkitseviä. Summarivin ja -sarakkeen arvot ovat alkuperäisiä ryhmäkokoja pienemmät, koska kaikilla tutkittavilla ei ollut kaikkia kummankin mittauskerran ryhmänmuodostukseen tarvittavia tietoja.

Tein kullekin neljälle selitettävälle muuttujalle kolme hierarkista logistista regressioanalyysia. Ensin tein analyysin kaikille tutkittaville (taulukko 5) ja sitten erikseen tytöille (taulukko 6) ja pojille (taulukko 7) selvittääkseni mahdolliset sukupuolierot selitävien ja selitettävän muuttujan välisessä riippuvuudessa. En syöttänyt sukupuolta malliin selittävänä muuttujana siksi, että sukupuolierot erilaisen ongelmakäyttäytymisen esiintyvyydessä olin tutkinut jo kolmannen tutkimusongelman yhteydessä.

TAULUKKO 5. Tiivistelmä sekä tyttöjen että poikien ongelmakäyttäytymistä ennustavista hierarkisista logistisista regressioanalyysistä.

	Ongelmaryhmään kuuluminen toisella mittauksella (selitettävä muuttuja)														
	Eksternalisoiijat				Internalisoiijat				Moniongelmaisat				Ongelmattomat		
	χ^2	B ¹	Wald ²		χ^2	B	Wald		χ^2	B	Wald		χ^2	B	Wald
1. ASKEL	84,17***	2,16	89,55***		53,28***	1,63	57,73***		19,75***	2,07	26,17***		124,82***	1,94	121,28***
Ongelmaryhmä 1															
2. ASKEL	23,10***	-0,48	7,15**		5,54	-0,12	0,56		13,42**	-0,60	4,35*		41,55***	0,68	16,44***
Avoimuus 1															
Osallistuminen 1		0,11	0,35			-0,16	0,92			-0,27	0,80			-0,26	3,13*
Kontrollointi 1		-0,20	1,31			0,27	3,06*			-0,19	0,45			0,13	0,84
Tunne kontrollista 1		0,38	4,88*			0,07	0,20			0,28	1,16			-0,40	5,81*
3. ASKEL	22,36***				0,77				25,22***				10,44**		
Kouluasenteet 1		0,03	0,02			-0,15	0,70			-0,98	12,59***			0,22	1,50
Opettajasuhteet 1		-0,77	16,81***			0,11	0,41			-0,35	1,36			0,36	4,15*
4. ASKEL	43,29***				18,71**				21,17***				56,42***		
Avoimuus 2		-1,02	25,48***			0,32	2,96*			-1,13	12,01**			0,93	23,13***
Osallistuminen 2		0,63	8,16**			-0,47	6,39*			0,04	0,01			0,06	0,13
Kontrollointi 2		-0,70	10,68**			0,41	5,33*			0,23	0,45			-0,15	0,75
Tunne kontrollista 2		0,04	0,04			0,35	3,91*			0,20	0,42			-0,60	9,04**
5. ASKEL	32,23***				43,22***				10,70**				38,57***		
Kouluasenteet 2		0,39	3,47*			-1,29	39,63***			-1,00	8,44**			1,21	31,21***
Opettajasuhteet 2		-1,26	28,82***			0,66	8,80**			0,23	0,37			-0,26	1,45
MALLI χ^2 ^a	205,15***				121,51***				90,27***				271,79***		

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; ^x $p < .10$

^a χ^2 -arvon paraneminen kullakin askelella, eli miten malli paranee verrattuna edelliseen askeleeseen (vrt. selityksasteen lisäksi regressioanalyysissä).

¹ Parametrien estimaatti (vrt. standardoimaton regressiokerroin regressioanalyysissä).

² Muuttujan merkitsevyydestä (vrt. t-testi regressioanalyysissä).

^a Mallin sopivuusindeksi viimeisen askeleen jälkeen.

TAULUKKO 6. Tiivistelmä tyttöjen ongelmakäyttäytymistä ennustavien hierarkkisten logististen regressioanalyysien tuloksista.

	<i>Ongelmaryhmään kuuluminen toisella mittauksella (selitettävä muuttuja)</i>											
	<u>Eksternalisoijat</u>			<u>Internalisoijat</u>			<u>Moniongelmaisat</u>			<u>Ongelmatottomat</u>		
	χ^2	B	Wald	χ^2	B	Wald	χ^2	B	Wald	χ^2	B	Wald
<i>1. ASKEL</i>	23,77***	2,45	29,49***	37,52***	1,53	38,63***	13,37***	2,25	17,66***	56,20***	1,76	55,85***
Ongelmaryhmä 1												
<i>2. ASKEL</i>	12,12*	-0,73	4,87*	11,27*	-0,18	0,89	12,12*	-0,93	5,43*	29,22***	0,89	13,89***
Avoimuus 1												
Osallistuminen 1		0,30	0,77		-0,41	4,71*		-0,37	0,76		-0,13	0,51
Kontrollointi 1		-0,05	0,02		0,29	2,41		-0,22	0,28		-0,02	0,02
Tunne kontrollista 1		0,31	0,92		0,17	0,75		0,09	0,05		-0,30	1,78
<i>3. ASKEL</i>	23,77***	0,11	0,13	0,52	-0,13	0,40	12,56**	-0,59	2,44	6,78*	0,28	1,20
Kouluasenteet 1												
Opettajasuhteet 1		-1,52	18,70***		0,12	0,35		-0,83	4,23*		0,38	2,68
<i>4. ASKEL</i>	5,99	-0,32	0,75	9,73*	0,42	3,35*	9,08*	-0,96	4,19*	31,32***	0,66	5,50*
Avoimuus 2												
Osallistuminen 2		0,00	0,00		-0,31	1,94		0,44	0,67		0,33	1,95
Kontrollointi 2		-0,74	3,86*		0,21	0,93		-0,08	0,03		0,08	0,12
Tunne kontrollista 2		0,21	0,33		0,41	4,10*		0,33	0,63		-0,82	9,67**
<i>5. ASKEL</i>	9,91**	0,77	3,95*	40,44***	-1,49	33,75***	1,66	-0,56	1,37	33,93***	1,70	27,47***
Kouluasenteet 2												
Opettajasuhteet 2		-2,70	9,55**		0,52	3,44*		0,12	0,06		-0,33	1,22
<i>MAILLI</i> χ^2	75,55***			99,47***			48,79***					

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; * $p < .10$

TAULUKKO 7. Tiivistelmä poikien ongelmakäyttäytymistä ennustavien hierarkkisten logististen regressioanalyysien tuloksista.

	<i>Ongelmaryhmään kuuluminen toisella mittauksella (selitettävä muuttaja)</i>															
	<i>Eksternalisoijat</i>				<i>Internalisoijat</i>				<i>Moniongelmaiset</i>				<i>Ongelmattomat</i>			
	χ^2	B	Wald		χ^2	B	Wald		χ^2	B	Wald		χ^2	B	Wald	
<i>1. ASKEL</i>																
Ongelmaryhmä 1	38,60***	1,69	38,55***	5,29*	1,27	6,38*	7,17**	1,93	9,51**	69,24***	2,16	65,19***				
<i>2. ASKEL</i>																
Avoimuus 1	9,65*	-0,47	4,36*	1,29	0,00	0,00	2,96	-0,28	0,43	19,99**	0,51	4,12*				
Osallistuminen 1		0,25	1,17		0,32	0,84		-0,25	0,29		-0,45	3,36*				
Kontrollointi 1		-0,18	0,62		-0,30	0,74		0,06	0,02		0,46	3,86*				
Tunne kontrollista 1		0,27	1,54		0,09	0,07		0,40	1,10		-0,68	6,37*				
<i>3. ASKEL</i>																
Kouluasenteet 1	11,49**	-0,01	0,00	1,83	-0,41	1,09	15,49***	-1,65	11,71**	3,93	0,28	1,04				
Opettajasuhteet 1		-0,68	7,95**		0,52	1,64		-0,47	0,89		0,25	0,89				
<i>4. ASKEL</i>																
Avoimuus 2	35,64***	-1,35	26,26***	6,94	-0,13	0,11	12,86*	-1,43	8,63**	39,47***	1,56	25,02***				
Osallistuminen 2		0,79	8,20**		-0,88	4,87*		-0,25	0,21		-0,34	1,41				
Kontrollointi 2		-0,33	1,38		0,53	1,86		0,33	0,37		-0,21	0,59				
Tunne kontrollista 2		-0,05	0,03		0,30	0,56		0,32	0,41		-0,33	1,04				
<i>5. ASKEL</i>																
Kouluasenteet 2	18,35***	0,40	2,33	4,00	-0,78	3,96*	7,75*	-1,45	6,61*	9,08*	0,73	5,71*				
Opettajasuhteet 2		-1,23	16,10***		0,47	1,10		0,48	0,66		-0,01	0,00				
<i>MAALLI χ^2</i>				19,33									141,71***			

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; * $p < .10$

Pitäkseni mallit riittävän yksinkertaisina valitsin malleihin selittäviksi muuttujiksi vain nuoren lähiympäristöön eli perheeseen ja kouluun liittyvät asiat. Aiemmin varianssianalyseissa tutkimani yksilötason muuttujat jätin näiden tarkastelujen ulkopuolelle. Selittävien muuttujien keskinäiset korrelaatiot on esitetty taulukossa 8.

Kullekin selitettävälle muuttujalle tehtyyn logistiseen regressioanalyysiin syötin *ensimmäisellä askeleella* selitettävää muuttujaa vastaavan ensimmäisen mittauskerran kaksiluokkaisen muuttujan eli sen, kuuluiko tutkittava kyseiseen osaryhmään ensimmäisellä mittauskerralla vai ei. *Toisella askeleella* lisäsin malliin ensimmäisen mittauskerran perhevuorovaikutustekijät (vanhempien avoimuus, osallistuminen, kontrolloivuus ja nuoren tunne kontrolloituna olemisesta) ja *kolmannella* ensimmäisen mittauskerran kouluopeutumismuuttujat (nuoren asenteet koulua kohtaan ja suhteet opettajiin). *Neljännellä* askeleella lisäsin malliin toisen mittauskerran perhevuorovaikutustekijät ja *viidennellä* vastaavasti toisen mittauskerran kouluopeutumismuuttujat.

Kokeilin myös muuttaa selittävien kouluun ja perheeseen liittyvien muuttujien järjestystä siten, että toisella askeleella lisäsin ensimmäisen mittauskerran koulumuuttujat, kolmannella ensimmäisen mittauksen perhevuorovaikutuksen, neljännellä toisen mittauskerran koulutekijät ja viidennellä toisen mittauskerran perhemuuttujat. Tulokset selittävien muuttujien uudelleen järjestyksen jälkeen olivat pääpiirteissään samat kuin ensin mainitussa järjestyksessä. Vain muutamia eroja ilmeni. Ennustettaessa toisen mittauskerran ulospäin suuntautuvaa ja sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä koulumuuttujien syöttäminen ensin aiheutti sen, että ensimmäisen mittauskerran perhemuuttujat eivät parantaneet mallia.

3.5.1. Ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ennustaminen

Tulosten mukaan ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä mittauskerralla ennusti samanlaista ongelmien ilmenemismuotoa toisella mittauskerralla (taulukko 5, taulukko 6, taulukko 7). Nuoren oma-aloitteinen avoimuus osoittautui perhevuorovaikutustekijöistä merkittävimmäksi ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ennustajaksi tässä regressiomallissa. Mitä vähemmän nuori halusi asioistaan vapaaehtoisesti kertoa, sitä suurempi oli ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen riski myöhemmin. Koko joukkoa tarkasteltaessa myös ensimmäisellä tutkimuskerralla

mitattu tunne kontrolloituna olemisesta ennusti tilastollisesti merkitsevästi ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä: itsensä kontrolloiduksi tunteneet nuoret tulivat muita todennäköisemmin luokitelluiksi eksternalisoijiksi myöhemmin. Koko joukkoa tai vain poikia tutkittaessa osoittautui, että nuoren toisen mittauskerran perhevuorovai-
kutustekijöistä vähäinen avoimuus ja vanhempien aktiivinen kyseleminen olivat yhtey-
dessä suurempaan ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen riskiin. Tytöille tyy-
pillistä oli, että vanhempien vähäinen kontrolloivuus lisäsi ulospäin suuntautuvan on-
gelmakäyttäytymisen riskiä. Myös kouluopeutuminen vaikutti ulospäin suuntautuvan
ongelmakäyttäytymisen todennäköisyyteen: erityisesti kielteisiksi arvioidut suhteet
opettajiin lisäsivät sitä. Tytöillä lisäksi *myönteinen* asennoituminen koulunkäyntiin li-
säsi ulospäin suuntautuvien ongelmien riskiä.

3.5.2. Sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ennustaminen

Kuten ensimmäisen mittauskerran ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, myös sisäänpäin suuntautuvat ongelmat ennustivat samantyyppistä ongelmakäyttäytymisen muotoa tässä regressiomallissa (taulukko 5, taulukko 6, taulukko 7). Sisäänpäin suun-
tautuvien ongelmien todennäköisyyteen vaikuttavissa asioissa oli jonkin verran eroja
sukupuolten välillä. Tämä selittyy osittain sillä, että otoksessa oli vain vähän poikia,
joilla oli sisäänpäin suuntautuvia ongelmia. Siten vaikutukset olivat pojilla tilastollisesti
merkitseviä harvemmin kuin tytöillä. Tulosten mukaan sisäänpäin suuntautuvat ongel-
mat olivat tyypillisiä tytöille, joiden vanhemmat eivät kyselleet aktiivisesti heidän asi-
oistaan. Toisen tutkimuskerran muuttujia tarkasteltaessa havaittiin lisäksi, että sisään-
päin suuntautuvien ongelmien esiintyminen oli todennäköisempää nuorilla, jotka tuns-
ivat itsensä kontrolloiduksi ja joiden vanhemmat pyrkivätkin kontrolloimaan heitä pal-
jon. Ensimmäisen mittauksen kouluopeutuminen ei tulosten mukaan vaikuttanut si-
säänpäin suuntautuvien ongelmien ilmenemiseen nuorilla, mutta jälkimmäisellä tutki-
muskerralla mitattu kielteinen asennoituminen koulunkäyntiin lisäsi sisäisten ongelmien
todennäköisyyttä. Koko tutkimusjoukolle tehdystä analyysistä kävi lisäksi ilmi, että *hy-
vät* suhteet opettajiin olivat yhteydessä saman mittauskerran sisäänpäin suuntautuvien
ongelmien esiintymiseen.

3.5.3. ”Moniongelmaisuuuden” ennustaminen

Seuraavassa kolmessa hierarkisessa logistisessa regressioanalyysissä selitettävänä muuttujana oli moniongelmaisten ryhmään kuulumisen toisella mittauskerralla (taulukko 5, taulukko 6, taulukko 7). Tulosten mukaan se, että nuorella oli ensimmäisellä mittauksella sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ennusti samanlaista ongelmien kokoonpanoa (so. että on molempia) myös toisella mittauskerralla. Ensimmäisen mittauskerran perhevuorovaikutusmuuttujista nuoren vähäinen avoimuus ennusti myöhempää moniongelmaisuuutta sekä kaikille tutkittaville että vain tytöille tehdyissä analyyseissa. Myös toisen mittauksen perhevuorovaikutustekijöistä vähäinen avoimuus oli yhteydessä moniongelmaisuuuteen. Koulusopeutuminen vaikutti moniongelmaisuuuteen hieman eri tavalla tytöillä ja pojilla. Koko tutkimusjoukolla ja vain pojille tehtyjen analyyseiden tulosten mukaan sekä ensimmäisellä että toisella tutkimuskerralla mitattu kielteinen asennoituminen kouluun lisäsi moniongelmaisuuuden todennäköisyyttä. Tytöillä taas myöhempää moniongelmaisuuutta ennustivat ensimmäisellä mittauksella kehnoiksi arvioidut suhteet opettajiin.

3.5.4. ”Ongelmattomuuden” ennustaminen

Seuraavaksi asetin hierarkisen logistisen regressioanalyysin selitettäväksi muuttujaksi nuoren ongelmatomien ryhmään toisella mittauskerralla kuulumisen, eli sen, ettei nuorella ollut kumpaakaan ongelmakäyttäytymisen tyyppiä (taulukko 5, taulukko 6, taulukko 7). Ensimmäisellä mittauskerralla ongelmatomiin kuulumisen lisäsi tässä mallissa merkitsevästi todennäköisyyttä tulla luokitelluksi ongelmatomiin uudestaan. Perhemuuttujista merkittävimmin ongelmien puuttumista ennusti nuoren oma-aloitteinen avoimuus sekä ensimmäisellä että toisella kerralla mitattuna. Myös vähäinen tunne kontrolloituna olemisesta oli tyypillistä niille nuorille, joilla ei ollut ulos- eikä sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Vain pojille tyypillistä oli, että vanhempien aktiivinen pyrkimys rajojen asettamiseen lisäsi myöhempien ongelmien puuttumisen todennäköisyyttä. Myös hyviksi arvioidut suhteet opettajiin ja toisen mittauksen myönteiset asenteet koulua kohtaan lisäsivät nuorten ongelmien puuttumisen todennäköisyyttä sekä pojilla että tytöillä.

TAULUKKO 8. Hierarkisten logististen regressioanalyysien selittävien muuttujien väliset korrelaatiot (Pearson) erikseen pojille (diagonaalin yläpuolella) ja tytöille (diagonaalin alapuolella).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Avoimuus 1		0,37***	0,32***	-0,19***	0,46***	0,47***	0,46***	0,21***	0,18***	-0,96*	0,26***	0,28***
2. Osallistuminen 1	0,28***		0,42***	0,20***	0,13**	0,10*	0,26***	0,50***	0,25***	0,13**	0,07	0,06
3. Kontrollointi 1	0,21***	0,30***		0,37***	0,18***	0,20***	0,15**	0,29***	0,51***	0,29***	0,09 ^x	0,13*
4. Tunne kontrollista 1	-0,41***	0,13**	0,33***		-0,20***	-0,16**	-0,15**	0,14**	0,30***	0,60***	-0,11*	-0,13**
5. Kouluasenteet 1	0,46***	0,16***	0,15***	-0,18***		0,66***	0,27***	0,08	0,09 ^x	-0,19***	0,47***	0,41***
6. Opettajasuhteet 1	0,46***	0,11*	0,15***	-0,23***	0,59***		0,26***	0,08 ^x	0,11*	-0,15**	0,39***	0,58***
7. Avoimuus 2	0,61***	0,22***	0,11*	-0,32***	0,36***	0,37***		0,29***	0,22***	-0,20***	0,45***	0,41***
8. Osallistuminen 2	0,27***	0,57***	0,22***	0,07	0,16***	0,14**	0,40***		0,44***	0,28***	0,15**	0,14**
9. Kontrollointi 2	0,14**	0,15**	0,55***	0,27***	0,17***	0,12**	0,10*	0,28***		0,50***	0,11*	0,15**
10. Tunne kontrollista 2	-0,27***	0,06	0,21***	0,52***	-0,20***	-0,20***	-0,44***	0,02	0,43***		-0,16***	-0,15**
11. Kouluasenteet 2	0,37***	0,15***	0,11*	-0,14**	0,54***	0,43***	0,41***	0,23***	0,18***	-0,22***		0,69***
12. Opettajasuhteet 2	0,36***	0,07	0,15**	-0,11*	0,41***	0,58***	0,38***	0,13**	0,19***	-0,19***	0,62***	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; ^x $p < .10$

4. POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli vertailla useiden eri asioiden suhteen niitä nuoria, joilla oli joko ulos- tai sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, molempaa ongelmakäyttäytymisen muotoa tai ei kumpaakaan niistä. Myös muutokset ongelmakäyttäytymisessä reilun puolentoista vuoden ajanjaksolla olivat tarkastelun kohteena.

4.1. Eri asiat ovat ominaisia erilaisille ongelmakäyttäytyjille

Kaikki neljä vertailemaani ongelmakäyttäytyjien alaryhmää erottuivat selkeästi omaksi joukokseen tyypillisine piirteineen. Ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ilmentävistä *eksternalisoijista* suurin osa oli poikia. Tämän ryhmän nuoret olivat haluttomia kertomaan asioistaan vanhemmilleen, jotka puolestaan asettivat hyvin vähän rajoja lapsilleen. Kuitenkin nuoret kokivat tulevansa vanhempiensa kontrolloimiksi. Nuorten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen osoittautui varsin pysyväksi. Tulos vastaa aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan ulospäin suuntautuvat ongelmat ovat ainakin kohtuullisen pysyviä nuoruusiässä (Deater-Deckard, Dodge, Bates, & Pettit, 1998; Leadbeater ym., 1999; Stattin & Magnusson, 1996; Stice & Barrera 1993).

Nuoren heikot suhteet opettajiin ja haluttomuus kertoa omista asioistaan vanhemmilleen lisäsivät tässä tutkimuksessa selvimmin ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen todennäköisyyttä. Vanhempien käyttäytymistä tarkasteltaessa tuli ilmi, että aktiivinen kyseleminen nuoren asioista yhdistettynä vähäiseen pyrkimykseen asettaa hänelle rajoja lisäksi nuoren ulospäin suuntautuvien ongelmien todennäköisyyttä. Edellä mainittu päti erityisesti tyttöihin, joilla lisäksi *myönteinen* asennoituminen kouluun oli yhteydessä kasvaneeseen ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen riskiin.

Sisäänpäin suuntautuvista ongelmista kärsivät *internalisoijat* olivat enimmäkseen tyttöjä. Tämän ryhmän nuorilla oli heikko itsetunto, ja epäonnistumisen ennakointi oli heille tyypillinen suoritusstrategia. Internalisoijien vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan nuoria paljon, ja nuoret myös tunsivat tulevansa ulkoa päin kontrolloiduksi. Tyttöillä si-

säänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ennustivat kielteinen asennoituminen koulunkäyntiin, tunne kontrolloituna olemisesta ja se, etteivät vanhemmat kyselleet nuorelta aktiivisesti tämän asioista. Koko joukkoa tarkasteltaessa riski sisäisiin ongelmiin oli suurempi niillä, joilla oli hyvät suhteet opettajiin ja joiden vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan lapsiaan paljon.

Kuten ulospäin suuntautuvat ongelmat, myös sisäiset ongelmat osoittautuivat melko pysyviksi. Sisäänpäin suuntautuvien ongelmien pysyvyyttä on tutkittu ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä vähemmän (Zahn-Waxler, 1993). Lisäksi eri tutkimusten tuloksia on vaikea yhdistää, koska sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen operationalisointi näyttää vaihtelevan tutkimuksissa vielä enemmän kuin ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen. Masentuneisuus on Cicchettin ja Tothin (1998) mukaan sellaista oireilua, jonka stabiiliudesta ei voida yleisellä tasolla sanoa mitään varmaa. Ongelmien pysyvyys riippuu niiden tarkemmasta luonteesta.

Niitä nuoria, joilla oli sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvia ongelmia, nimitin tutkimuksessa *moniongelmaisiksi*. Heitä koskevat tulokset ovat erityisen kiinnostavia siksi, että tutkimuksen kohteena on harvoin ollut nuoria, joilla on yhtä aikaa kummankin tyyppisiä ongelmia. Kuitenkin erilaiset ongelmat näyttävät ilmenevän usein yhdessä (Angold & Costello, 1995; Leadbeater ym., 1999; Nottellmann & Jensen, 1995; Smith & Rutter, 1995; Zahn-Waxler, 1993). Moniongelmaisten kohdalla raja ulos- ja sisäänpäin suuntautuvien ongelmien välillä osoittaa häilyvyytensä.

Tulosten mukaan moniongelmaisten ryhmän nuoret käyttivät paljon epämielikkäitä suoritusstrategioita ja heidän itsetuntonsa oli heikko. Moniongelmaisten kouluun liittyvät asenteet olivat hyvin negatiivisia, ja heidän suhteensa opettajiin olivat kehnot. Moniongelmaisten perheille oli tyypillistä sekä nuoren oma-aloitteisen avoimuuden että vanhempien kontrolloivien toimien puute, johon kuitenkin liittyi nuoren kokemus vapautensa rajoittamisesta psykologisella kontrollilla.

Nuoren vähäinen halu kertoa asioistaan vanhemmilleen ja erityisesti pojilla negatiivinen asennoituminen koulunkäyntiin ennustivat kummankin tyyppisten ongelmien yhteisesiintymistä. Tytöillä taas kehnoiksi arvioidut suhteet opettajiin lisäsivät merkittävämmän moniongelmaisuuteen riskiä. Kuten ulos- ja sisäänpäin suuntautuvat ongelmat erikseen, myös moniongelmaisuus osoittautui melko pysyväksi. Esiintyessään erikseen nämä ongelmat olivat kuitenkin pysyvämpiä kuin ilmetessään yhtä aikaa samalla henkilöllä.

Tässä tutkimuksessa moniongelmaiset muistuttivat internalisoijia siinä, että heidän itsetuntonsa oli heikko, epäonnistumisen ennakointi suoritustilanteissa oli heille tyypillistä ja he tunsivat vanhempiensa kontrolloivan heitä. Eksternalisoijia moniongelmaiset muistuttivat siten, että kummankin ryhmän nuoret olivat haluttomia kertomaan vanhemmilleen asioistaan ja tunsivat vanhempiensa kontrolloivan heitä, vaikka vanhemmat asettivatkin vain vähän rajoja lapsilleen. Osa eksternalisoijille ja internalisoijille tyypillisistä ominaisuuksista olivat sopeutumisen kannalta positiivisia. Moniongelmaisilla sen sijaan näyttivät yhdistyvän kaikkein huonoimmat strategioihin, itsetuntoon, perheeseen ja kouluun liittyvät ominaisuudet.

Ongelmattomiksi nimitin niitä nuoria, joilla oli erityisen vähän kummankin tyyppisiä ongelmia. Tämän ryhmän nuorille tyypilliset ominaisuudet olivat monissa suhteissa vastakkaisia moniongelmaisten nuorten ominaisuuksille. Tähän ryhmään luokitelluiksi tulleiden nuorten itsetunto oli hyvä, ja he käyttivät vain vähän epämielikkäitä suoritusstrategioita. Ongelmattomien ryhmään kuuluneiden nuorten asenteet koulua kohtaan olivat varsin myönteisiä, ja heidän suhteensa opettajiin olivat kunnossa. Ongelmattomien perheissä vanhemmat pyrkivät asettamaan rajoja nuorille, jotka puolestaan olivat halukkaita kertomaan vanhemmille asioistaan eivätkä tunteneet tulevansa liiaksi kontrolloiduksi. Ongelmien puuttuminen oli kaikkein pysyvin tutkimistani ongelmien tyypeistä.

Ongelmien puuttumista ennusti erityisesti nuoren oma-aloitteinen avoimuus. Lisäksi ne nuoret, jotka eivät tunteneet itseään liian kontrolloiduksi, tulivat tyypillisemmin luokitelluksi ongelmattomien ryhmään kuuluvaksi. Myös hyviksi arvioidut suhteet opettajiin ja myönteiset asenteet koulua kohtaan lisäsivät nuorten ongelmien puuttumisen todennäköisyyttä. Pojilla lisäksi ongelmien puuttuminen oli todennäköisempää silloin, kun heidän vanhempansa pyrkivät aktiivisesti asettamaan heille rajoja.

Tutkimani ongelmaryhmät erosivat toisistaan lähes kaikkien tarkastelemieni asioiden suhteen. Eniten eroja oli moniongelmaisten ja ongelmattomien nuorten välillä. Vain yksi kahdestakymmenestä tutkimastani muuttujasta (vanhempien osallistuminen ensimmäisellä mittauskerralla) ei erotellut ongelmaryhmiä toisistaan lainkaan. Aikaisempi tieto useiden eritasoisten tekijöiden muodostamista kokoonpanoista erilaisten ongelmakäyttäytyjien alaryhmissä on vähäistä. Kuitenkin tämän kaltainen tieto voi olennaisesti lisätä ongelmien kehittymisen ymmärtämistä ja olla apuna vaikeasti havaittavien ongelmien tunnistamisessa.

4.2. Ongelmakäyttäytyminen on osa elämäkokonaisuutta

Tässä tutkimuksessa keskityin sekä yksilötason tekijöihin – nuoriin itseensä – että asioihin heidän lähielämänsä piirissä: perheessä ja koulussa. Eritasoisten muuttujien yhtäaikaista tarkastelua nuorten ongelmakäyttäytymistä tutkittaessa on aiemmissa tutkimuksissa perusteltu niin ilmiön muuttuvalla ja monimuotoisella luonteella (Stattin & Magnusson, 1996) kuin kyseessä olevan kehitysvaiheen erityisominaisuuksilla (Deković, 1999).

Tämän tutkimuksen teoreettisen lähestymistavan, henkilökeskeisen tutkimusotteen, mukaan ilmiötä ei voida ymmärtää tutkimalla vain sen yhtä puolta irrotettuna ilmiön muiden, samanaikaisesti toimivien osien muodostamasta kokonaisuudesta (Magnusson, 1988; Bergman & Magnusson, 1997; Stattin & Magnusson, 1996). Lisäksi muut kuin yksilön ominaisuudet saattavat tulla sopeutumisen ongelmien kannalta yhä tärkeimmiksi juuri nuoruusiässä, jolloin elämänsä piiri itsenäistymisen myötä kasvaa. Tämä tutkimus kartuttaa omalla panoksellaan tietoa useiden eri sektorien tekijöiden merkityksestä ongelmakäyttäytymisen kehitykselle.

Eritasoiset tekijät saattavat olla relevantteja nimenomaan tietynlaiselle ongelmakäyttäytymiselle. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että ongelmia ulospäin ilmaisevia nuoria luonnehtivat erityisesti perhevuorovaikutukseen liittyvät asiat, jotka olivat merkityksellisiä myös internalisoijille. Tulos antaa tukea Dekovićin (1999) havainnolle siitä, että useat perheeseen liittyvät tekijät ovat merkityksellisiä sekä sisäisten että ulkoisten ongelmien kehitykselle. Internalisoijille tyypillisiä olivat perhetekijöiden ohella myös yksilötason ominaisuudet. Tämä tulos vastaa niin ikään aikaisempaa tietoa (Deković, 1999), jonka mukaan yksilötason seikat ovat keskeisiä sisäänpäin, mutta eivät niinkään ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen kannalta. Saatavilla ei ollut aikaisempaa tietoa siitä, minkä tason ominaisuudet luonnehtivat parhaiten niitä, joilla on sekä ulkoista että sisäistä ongelmakäyttäytymistä. Tässä tutkimuksessa sekä moniongelmaisille että ongelmattomille nuorille olivat tyypillisiä useat piirteet niin yksilötasolta kuin nuoren lähiympäristöstäkin.

4.3. Ongelmat tulevat ja menevät - tai pysyvät

Osa nuoruusiän ongelmakäyttäytymisestä on ohimenevää kehitysvaiheeseen liittyvää sisäistä tai ulkoista kuohuntaa. Rutter, Giller ja Hagell (1998) tähdentävät, että epäsosiaalisuus on jatkumo ja että tätä piirrettä on meillä kaikilla enemmän tai vähemmän. Lähes jokainen yksilö on itsearviointitutkimusten mukaan käyttäytynyt epäsosiaalisesti jossakin elämänsä vaiheessa – hyvin usein nuoruudessa (Rutter ym., 1998). Sama voidaan uskoakseni yleistää myös sisäänpäin suuntautuviin ongelmiin. Tuskin kukaan voi elämänsä loppusuoralla valehtelematta väittää, ettei olisi koskaan kärsinyt tässä tutkimuksessa käytetyn CES-D –lomakkeen mittaamista oireista: masentuneisuuden, arvottomuuden, avuttomuuden tai toivottomuuden tunteista.

Nuoruuden ongelmia ei kuitenkaan aina ole syytä pitää ohi menevinä vaikeuksina. Käyttäytymisen ongelmien on useissa tutkimuksissa todettu olevan taipuvaisia jatkuamaan, kasautumaan ja leviämään eri elämänalueille vaikeuttaen näin yksilön elämäntulkua (Smith & Rutter, 1995; Rutter ym., 1998; Rönkä, 1999a; Stattin & Magnusson, 1996). Nuoruusiän ulospäin suuntautuvien ongelmien on raportoitu olevan yhteydessä muun muassa rikos- ja vankilakierteisiin, työttömyyteen, alkoholi- ja huumeongelmiin sekä useisiin psyykkisiin oireisiin (Rutter ym., 1998). Nämä kaikki vähentävät varmasti yksilön hyvinvointia liittyen esimerkiksi itsetuntoon, mielialaan, yksinäisyyteen ja vaikeuksiin ihmissuhteissa. Tieto siitä, miten nuoruuden häiriökäyttäytyminen voi johtaa yksilön monenlaisiin vaikeuksiin aikuisiällä, puhuu ongelmiin puuttumisen puolesta. Tieto ongelmakäyttäytymisen pysyvyydestä puolestaan on varmasti olennaisen tärkeää tehokkaiden interventioiden suunnittelussa.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan nuorten ongelmakäyttäytyminen oli melko pysyvää. Aiemmissa tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia: erityisesti ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen on havaittu vähintään kohtuullisen pysyväksi nuoruusiässä (Deater-Deckard ym., 1998; Leadbeater ym., 1999; Stattin & Magnusson, 1996; Stice & Barrera 1993). Tässä tutkimuksessa ongelmien kokoonpano oli lohdullisesti pysyvin niillä, joilla ongelmia oli vähiten (*ongelmattomat*) ja vähiten pysyvä niillä, joilla oli eniten ongelmia (*moniongelmaiset*). Aikaisempia tutkimustuloksia vastaavasti (Leadbeater ym., 1999) ulospäin suuntautuvat ongelmat olivat sisäisiä ongelmia pysyvämpiä. Tämä voi ainakin osittain olla seurausta siitä, että ympäristön, esimerkiksi toveripiirin, rooli on todennäköisesti merkittävämpi ulos- kuin sisäänpäin suuntautuvien on-

gelmien kehityksessä ja jatkumisessa. Ympäristö saattaa jarruttaa muutoksia sangen tehokkaasti.

Ongelmakäyttäytymisen pysyvyys tuli ilmi myös tutkittaessa nuoren kouluun ja perheeseen liittyvien ominaisuuksien vaikutusta myöhempään ongelmakäyttäytymiseen. Kunkin tyyppinen ongelmakäyttäytyminen oli todennäköisintä niillä nuorilla, joilla oli ollut samanlaisia ongelmia aikaisemmalla tutkimuskerralla. Erilaisten ongelmien kokoonpanojen välillä ei ollut eroa siinä, vaikuttivatko sen esiintymiseen kouluun vai perheeseen liittyvät tekijät. Kuitenkin se, mikä osa kouluopeutumista tai perhevuorovaikutusta oli merkittävää ja mihin suuntaan vaikutus oli, vaihteli sen mukaan minkälaisia ongelmia kulloinkin ennustettiin.

Nuoren oma-aloitteinen avoimuus vaikutti ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen muita perhevuorovaikutustekijöitä useammin. Tulos vastaa Kerrin ja Stattinin (2000; Stattin & Kerr, 2000) löytöjä siitä, että nimenomaan nuoren oma halukkuus kertoa asioistaan vastaa ensisijaisesti vanhempien tietämyksen ja nuoren ongelmien vähyyden välisistä suhteista. Vanhempien aktiivisen kyselemisen ja valvonnan osuus oli tässä tutkimuksessa vähäisempi, mutta ei kuitenkaan merkityksetön. Käytännössä vanhempien ja nuoren vuorovaikutus muodostanee kehämäisen kokonaisuuden, jossa yksittäisen osatekijän vaikutusta on vaikea tai jopa mahdoton erottaa.

Ongelmakäyttäytymisen pysyvyydestä huolimatta muutoksia nuorten ongelmien kokoonpanossa tapahtui tutkimallani aikavälillä. Siirtymät ongelmaryhmästä toiseen eivät olleet täysin sattumanvaraisia - ongelmakäyttäytymisen tyyppi muuttui varsin loogisen oloisesti. Kuten saattaisi olettaa vain harva joko ulkoista, sisäistä tai molempia ongelmakäyttäytymisen muotoja ilmentänyt nuori oli kokonaan vailla oireita reilu puolitoista vuotta myöhemmin. Vastaavasti myös siirtymät kokonaan ongelmattomien ryhmästä mihin tahansa ongelmakäyttäjien ryhmään olivat harvinaisia. Lisäksi ulkoinen ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä mittauksella kääntyi harvoin toisen mittaukserran sisäiseksi ongelmiksi ja päinvastoin. Moniongelmaisten ryhmästä sen sijaan siirryttiin usein eksternalisoijiin: ulkoisia ongelmia vähemmän pysyviksi havaitut sisäiset oireet jäivät tyyppillisemmin pois niiltä, joilla aiemmin oli ollut kummankin tyyppisiä vaikeuksia.

4.4. Tutkimusta koskevia rajoituksia

Tämän tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on syytä pitää mielessä eräitä rajoituksia. Ensinnäkin kaikki tutkimuksessa käytetyt mittarit olivat peräisin nuorilta itseltään kerätyistä kyselylomakkeista. Luottaminen pelkästään nuoren omiin arvioihin tutkittaessa esimerkiksi vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja nuoren ongelmakäyttäytymisen yhteyttä heikentää tulosten tulkinnan luotettavuutta. Yläasteikäisten nuorten valmius ja halukkuus itsensä arviointiin vaihtelee varmasti paljon. Lisäksi on mahdollista, että erityisesti sisäisistä ongelmista kärsivä nuori arvioi itsensä ja ympäristönsä kokonaisuudessaan negatiivisessa valossa, jolloin hänen arvionsa heijastavat kenties enemmän hänen emotionaalisia ongelmiaan kuin todella mittaavat esimerkiksi perheympäristöä.

Itsearviointien edut painoivat tässä tutkimuksessa kuitenkin enemmän kuin sen haitat. Itsearviot heijastavat nuorten omaa havaintoa tutkittavista asioista ja tuovat esiin nuoren oman näkemyksen asioista. Oletin myös, että paras tieto nuorten ongelmakäyttäytymisestä ja muusta elämäntilanteesta on heillä itsellään. Muut vaihtoehtoiset tiedon lähteet, kuten opettajat ja vanhemmat, ovat läsnä vain siivussa nuoren elämää eivätkä siten ole välttämättä kovin hyvin perillä nuorten asioista.

Itsearviointien ulkoista validiteettia on usein pyritty lisäämään keräämällä tieto useista lähteistä. Myös tämän tutkimuksen aineistonkeruuvaiheessa nuorten vanhempia pyydettiin arvioimaan lastensa ulkoista ongelmakäyttäytymistä, suoritusstrategioita ja perhevuorovaikutusta. En kuitenkaan käyttänyt vanhempien arvioita tutkimuksessani, koska niitä ei ollut mahdollista saada kaikista käyttämistäni muuttujista. Vanhemmilta tai opettajilta kerätyillä tiedoilla voitaisiin yhtäältä lisätä tulosten luotettavuutta. Toisaalta myös riski siihen, että asia ymmärretään eri tavalla kasvaa. Tämän tutkimuksen tulosten luotettavuutta ryhmien vertailun osalta lisää se, että tulokset ensimmäiseltä ja toiselta mittauskerralta olivat lähes identtisiä.

Toinen rajoituksena huomioitava seikka liittyy tutkimuksen toisen peruskäsitteen operationalisointiin. Vaikka sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen luetaan kuuluvaksi useita erilaisia oireita (Achenbach, 1982; Barber ym., 1994; Deković, 1999; Zahn-Waxler 1993), tässä tutkimuksessa sitä mitattiin ainoastaan depressiivisenä oirehtimisena. Käytin kuitenkin masentuneisuuden sijaan termiä sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, koska halusin ensinnäkin erottaa sen kliinisestä depressiivisyydestä ja toiseksi pitää tutkimuksessa käytetyt käsitteet yhdenmukaisina. Käyttämäni

CES-D –lomake sopii itse asiassa erinomaisesti sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen tutkimiseen. Sen on sanottu mittaavan kliinisen depression sijaan masentuneisuuteen liittyviä oireita, jotka puolestaan saattavat *ennustaa* diagnoosia (Lewinsohn, Hoberman, & Rosenbaum, 1988). Toisaalta esimerkiksi ahdistuneisuuden ja vetäytyneisyyden sisällyttäminen sisäänpäin suuntautuvien ongelmien operationalisointiin olisi varmasti antanut laajemman kuvan sisäisistä ongelmista.

Kolmas tutkimukseni tulosten yleistettävyyteen liittyvä rajoitus koskee tutkimuksen kestoja ja tutkimuskertojen aikaväliä. Tutkimukseni käsitti vain noin puolentoista vuoden jakson tutkittavien elämästä, ja tietoa kerättiin ainoastaan kahtena päivänä tuona aikana. Pidempi tutkimuksen kokonaiskesto tai lyhyemmät jaksot mittauskertojen välillä voisivat tuoda arvokasta lisävalaistusta nuorten ongelmakäyttäytymisen tutkimiseen. Erityisen tarpeellista tämä tieto olisi pyrittäessä erottamaan nuoren väliaikainen protestointi interventiota vaativista pysyvistä ongelmista.

Neljänneksi on huomioitava, että tutkittavia oli melko paljon: yli tuhat nuorta. Laaja otos mahdollistaa hyvän kokonaiskuvan tutkittavasta asiasta. Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin muistettava, että suurella tutkimusjoukolla pienetkin vaikutukset tulevat helposti merkitseviksi. Kaikki tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitseviksi todetut erot eivät siten välttämättä ole psykologisesti mielekkäitä.

Tutkimustani koskevat myös monet tavalliset tulosten yleistettävyyteen liittyvät rajoitukset. Tulokset saattavat osittain liittyä tutkimusajan ja -paikan erityispiirteisiin esimerkiksi koulujärjestelmän tai yleisten normien ja asenteiden suhteen. Olosuhteet siinä keskiruotsalaisessa kunnassa, jossa tämä tutkimus toteutettiin, vastaavat kuitenkin varsin hyvin koko maan, ja myös Suomen, yleistä tilannetta. Tutkimukseni on myös altis kritiikille kyselylomakkeilla saatavan tiedon pinnallisuudesta, kysymysten väärin ymmärtämisen mahdollisuudesta ja siitä, etteivät tutkittavat välttämättä ilmaise todellista kantaansa.

Lisäksi on huomattava, että vaikka pyrin laajaan näkökulmaan nuorten ongelmakäyttäytymisestä, yhteen tutkimukseen mahtuu vain rajallinen määrä muuttujia ja tutkimuskysymyksiä. Tässä tutkimuksessa muuttujien valinnan vaikutus tuloksiin on erityisen ilmeistä logistisissa regressioanalyyseissa. Tutkimani asiat muodostavat luonnollisesti varsin vaillinaisen kuvan ongelmakäyttäytymisen riskitekijöistä. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tarkastella laajemmin erityisesti ongelmakäyttäytymisen pysyvyyttä nuoruusiässä ja siinä tapahtuvia muutoksia alaryhmäkohtaisesti. Tieto ongelmakäyttäytymi-

sen muutosten selittämisestä ja erilaisista kuhunkin ongelmakäyttäytymisen tyyppiin johtavista poluista olisi varmasti käyttökelpoista myös nuorisotyön käytännössä. Juuri mahdollisuus hyödyntää saatavaa tietoa käytännössä tekee nähdäkseni nuorten ongelmakäyttäytymisen tutkimuksen mielekkääksi.

4.5. Ongelmakäyttäytymisessä yhdistyvät ihmisen toiminnan eri puolet

Tämän tutkimuksen tulokset tukivat aikaisempien tutkimusten löytöjä niiltä osin kuin tietoa oli saatavilla. Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen oli yleisempää pojilla, kun taas sisäiset ongelmat olivat tyypillisiä tytöille. Aikaisemmissa tutkimuksissa ongelmakäyttäytymisen kannalta relevanteiksi havaitut nuoreen itseensä ja hänen lähiympäristöönsä liittyvät tekijät osoittautuivat jälleen merkityksellisiksi. Erityyppistä ongelmakäyttäytymistä ilmaisevat nuoret erosivat toisistaan niin suoritusstrategioiden, itsetunnon, koulusopeutumisen kuin perhevuorovaikutuksen suhteen. Ongelmakäyttäytyminen osoittautui sängen pysyväksi, ja muutokset ongelmien ilmiänessä reilun puoleltoista vuoden välillä noudattivat varsin johdonmukaista kaavaa.

Tämän tutkimuksen kiinnostavinta antia ovat tulokset, jotka liittyvät erilaisten ongelmakäyttäytyjien ryhmiin. Kutakin tutkimaani sopeutumisongelmien tyyppiä luonnehti ja ennusti tietynlainen nuoreen itseensä ja hänen lähiympäristöönsä liittyvien ominaisuuksien yhdistelmä. Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen tulokset antoivat tukea holistisen ja henkilökeskeisen lähestymistavan käsitykselle siitä, että sopeutumisongelmat eivät ole pelkästään yksilön ongelmia. Yksilön toiminnan eri ympäristöt nivoutuvat tiiviisti ongelmakäyttäytymiseen.

LÄHTEET

- Abramson, L.Y., Seligman, M. E. P., & Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49 – 74.
- Achenbach, T. M. (1982). *Developmental psychopathology* (2. ed.). New York, Wiley.
- Allgood-Merten, B., Lewinsohn, P.M., & Hops, H. (1990). Sex Differences and Adolescent Depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 99, 55 – 63.
- Angold, A., & Costello, J. (1995). Developmental epidemiology. *Epidemiological Reviews*, 17, 74 – 82.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J.-E. (2000a). Adolescents' Achievement Strategies, School Adjustment, and Externalizing and Internalizing Problem Behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 289 - 306.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J.-E. (2000b). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence*, 23, 205 – 222.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296 – 3319.
- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994). Associations between Parental Psychological and Behavioral Control and Youth Internalized and Externalized Behaviors. *Child Development*, 65, 1120 – 1136.
- Bergman, L.R., & Magnusson, D. (1997). A person-oriented approach in research on developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 9, 291-319.
- Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1998). The Development of Depression in Children and Adolescents. *American Psychologist*, 53 (2), 221 – 241.
- Cohen, D. A., & Rice, J. C. (1995). A parent-targeted intervention for adolescent substance use prevention: Lessons learned. *Evaluation Review*, 19 (2), 159-80.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1998). Multiple risk factors in the development of externalising behavior problems: Group and individual differences. *Development and Psychopathology*, 10, 469 – 493.
- Deković, M. (1999). Risk and Protective Factors in the Development of Problem Behavior During Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28 (6), 667 – 685.
- Gjerde, P. F. (1995). Alternative pathways to chronic depressive symptoms in young

- adults: Gender differences in developmental trajectories. *Child Development*, 66, 1277 – 1300.
- Hinshaw, S. P. (1992). Externalizing Behavior Problems and Academic Underachievement in Childhood and Adolescence: Causal Relationships and Underlying Mechanisms. *Psychological Bulletin*, 111 (1), 127 – 155.
- Hurrellmann, K., & Engel, U. (1992). Delinquency as a Symptom of Adolescents' Orientation toward Status and Success. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 119 – 138.
- Jessor, R., Bos, J. van den, Vanderryn, J., Costa, F. M., & Turbin, M. S. (1995). Protective factors in adolescent problem behavior: Moderator effects and developmental change. *Developmental Psychology*, 31, 923 – 933.
- Jones, E. E., & Berglas, S. (1978). Control of attributions about the self through self-handicapping: The appeal of alcohol and the rate of underachievement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 200 – 206.
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What Parents Know, How They Know It, and several forms of adolescent adjustment: Further support for reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36, 366 – 380.
- Kim, J. E., Hetherington, E.M., & Reiss, D. (1999). Associations among Family Relationships, Antisocial Peers, and Adolescents' Externalizing Behaviors: Gender and Family Type Differences. *Child Development*, 70, 1209 – 1230.
- Leadbeater, B.J., Kuperminc, G.P., Blatt, S. J., & Hertzog, C. (1999). A Multivariate Model of Gender Differences in Adolescents' Internalizing and Externalizing Problems. *Developmental Psychology*, 35, 1268 – 1282.
- Lerner, R. M., & Galambos, N. L. (1998). Adolescent Development: Challenges and Opportunities for Research, Programs, and Policies. *Annual Review of Psychology*, 49, 413 – 446.
- Levy, K. St. C. (1997). The Contribution of Self-Concept in the Etiology of adolescent Delinquency. *Adolescence*, 32, 671 – 686.
- Lewinsohn, P. M., Hoberman, H. M., & Rosenbaum, M. (1988). A prospective study of risk factors for unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 97, 251–264.
- Magnusson, D. (1988). Individual development from an interactional perspective: A longitudinal study. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Nell, K., & Ashton, N. L. (1996). Gender, self-esteem, and perception of own attractive-

- ness. *Perceptual and Motor Skills*, 83, 1105 – 1106.
- Nolen-Hoeksema, S., & Girgus, J. S. (1994). The emergence of gender differences in depression during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 424 – 443.
- Nottelman, E. D., & Jensen, P. S. (1995). Comorbidity of disorders in children and adolescents: Developmental perspectives. *Advances in Clinical Child Psychology*, 17, 109 – 155.
- Nurmi, J.-E. (1997). Self-Definition and Mental Health During Adolescence and Young Adulthood. In J. Schulenberg, J. L. Maggs & K. Hurrelmann (Ed.), *Health Risks and Developmental Transitions During Adolescence* (pp. 395 – 419). New York: Cambridge University Press.
- Nurmi, J.-E., Onatsu, T., & Haavisto, T. (1995). Underachievers' Cognitive and Behavioral Strategies – Self-Handicapping at School. *Contemporary Educational Psychology*, 20, 188 – 200.
- Nurmi, J.-E., & Salmela-Aro, K. (1992). Epäonnistumisen psykologiaa. Katsaus toiminta- ja ajattelustrategioiden tutkimukseen. *Psykologia*, 27, 20 – 30.
- Nurmi, J. -E., Salmela-Aro, K., & Haavisto, T. (1995). The strategy and attribution questionnaire: Psychometric properties. *European Journal of Psychological Assessment*, 11, 108 - 121.
- Nurmi, J.-E., Salmela-Aro, K., & Ruotsalainen, H. (1994). Cognitive and attributional strategies among unemployed young adults: a case of the failure-trap strategy. *European Journal of Personality*, 8, 135 – 148.
- Peterson, A. C., Savigiani, P. A., & Kennedy, R. E. (1991). Adolescent depression: Why more girls? *Journal of Youth and Adolescence*, 20, 247 – 271.
- Price, I. R., & Lavercombe, L. J. (2000). Depression in early adolescence: Relation to externalising and internalising behaviour. *Perception and Motor skills*, 90, 723 – 730.
- Pulkkinen, L. (1995). Behavioral precursors to accidents and resulting physical impairment. *Child Development*, 66, 1660-1679.
- Pulkkinen, L. (1996). Female and male personality styles: A typological and developmental analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 6, 1288-1306.
- Quatman, T., & Watson, C. M. (2001). Gender differences in adolescent self-esteem: An exploration of domains. *Journal of Genetic Psychology*, 162, 93 – 117.
- Radloff, L. S. (1977). The CES-D Scale: A self report depression scale for research in the general population. *Applied Psychological Measurement*, 1, 385 – 401.

- Rutter, M., Giller, H., & Hagell, A. (1998). *Antisocial behavior by young people*. New York: Cambridge University Press.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. *American Sociological Review*, 60, 141-156.
- Rosenhan, D. L., & Seligman, M. E. P. (1984). *Abnormal Psychology*. Norton & Company, New York.
- Russo, N. F., Green, B. L., & Knight, G. (1993). The relationship of gender, self-esteem, and instrumentality to depressive symptomatology. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 12, 218 - 236.
- Rönkä, A. (1999a). *The Accumulation of Problems of Social Functioning. Outer, Inner and Behavioral Strands*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 148. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Diss
- Rönkä, A. (1999b). Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen. *Psykologia*, 34, 181 – 185.
- Schulenberg, J., Wadsworth, K. N., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Johnston, L. D. (1996). Adolescent Risk Factors for Binge Drinking during the Transition to Young Adulthood: Variable- and pattern-centered approaches to Change. *Developmental Psychology*, 32, 659 – 674.
- Smith, D. J., & Rutter, M. (1995). Time trends in Psychosocial Disorders of Youth. In M. Rutter, & D. J. Smith (Eds.), *Psychosocial disorders in young people: Time trends and their causes* (pp. 763 – 781). Chichester: Wiley.
- Stattin, H. (1997). *Problem behavior scale for adolescents*. University of Örebro. Sweden.
- Stattin, H. & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072 – 1085.
- Stattin, H., & Magnusson, D. (1996). Antisocial behavior – a holistic perspective. *Development and Psychopathology*, 8, 617-645.
- Stice, E., & Barrera, M. Jr. (1993). A Longitudinal Examination of the Reciprocal Relations Between Perceived Parenting and adolescents' substance Use and Externalizing Behaviors. *Developmental Psychology*, 31, 322 – 334.

- Vazsonyi, A. T., & Flannery, D. J. (1997). Early Adolescent Delinquent Behaviors: Associations With Family and School Domains. *Journal of Early Adolescence*, 17 (3), 271 – 293.
- Zoccolillo M. (1993) Gender issues in conduct disorder. *Development and Psychopathology*, 5, 65-78.
- Zahn-Waxler, C. (1993). Warriors and Worriers: Gender and Psychopathology. *Development and Psychopathology*, 5, 79 – 89.

